

WIEŚCI GMINNE

LIPIEC-GRUDZIEN 2022

W numerze m.in.: Kalendarium, Z życia szkoły Agnieszka Mroczek, Z dziejów Markuszowa cz.4. Paweł Grudzień, Ocalić od niepamięci... cz.2. Agnieszka Frąc, Wywiad z P. Elżbietą Wójtowicz, Wywiad z P. Magdaleną Pasek, Nasze przedszkole Maria Łubek, Projekt "Markuszów | Historia nieoczywista" Sławomir Łowczak, GOPS Irena Opolska, GKPirPA Alina Puchała, Policyjne statystyki podinsp Tomasz Tomaszewski, Sesje Rady Gminy.

Dożynki gminno-parafialne

w Kaleniu

Fot.K.Gugala

"Miodobranie" w wykonaniu grupy Kalina

ZŁOTE GODY

Fot.T. Tomaszewski

Dożynki gminno-parafialne w Kaleniu

Szanowni Mieszkańcy Gminy Markuszów,

Oddajemy w Państwa ręce kolejny numer Wieści Gminnych. Opisuje on wydarzenia drugiego półrocza 2022, który był w naszej gminie bardzo pracowity. Rozbudowaliśmy o 3 km sieć wodociągową i przebudowaliśmy połowę z zaplanowanych ramach I naboru Polskiego Ładu -13,6 km dróg gminnych. Wyremontowaliśmy pół kilometra drogi w Zabłociu z dotacją rządową. Pozyskane środki zewnętrzne na drogi i wodociągi to prawie 6 mln zł. Kolejny projekt – dotyczący targowiska na 2,4 mln zł mamy aktualnie w ocenie, ponieważ ze względu na znaczny wzrost kosztów musieliśmy zmniejszyć jego zakres. Kolejne projekty z drugiego naboru Polskiego Ładu, za prawie 9 mln zł czekają na realizację w nowym roku. Budżet na rok 2023, jest budżetem historycznym. Wielkość planowanych wydatków to 25,4 mln zł, w tym udział wydatków inwestycyjnych stanowi ponad 41%. W grudniu została również uchwalona nowa strategia rozwoju gminy do roku 2030. Niestety, wojna na Ukrainie oraz rosnąca inflacja, mają wpływ na ogromny wzrost kosztów zarówno inwestycji (do planowanych początkowo kosztów wykonania dróg, po przetargach dołożyliśmy 2 mln zł) jak i działalności bieżącej gminy. Wzrost kosztów obsługi kredytu ma wpływ na nasze możliwości inwestycyjne, ponieważ planując udział własny w projektach, korzystamy z kredytu bankowego. Podwyżki cen energii elektrycznej, ciepłej, gazu, paliwa przekładają się na wydatki bieżące gminy. Ten problem szczególnie ujawnił się ostatnio w gospodarce wodno-ściekowej, stąd plany modernizacji tej infrastruktury. Końcówka roku stała pod znakiem wdrażania zupełnie nowego dla gminy zadania – preferencyjnej sprzedaży węgla dla mieszkańców. Podjęliśmy się tego zadania i mimo problemów, głównie wynikających ze zbyt małych dostaw węgla, udało się nam wdrożyć system sprzedaży. Obecnie dostawy zaczynają docierać do gminy bardziej regularnie, co pozwala mieć nadzieję, że do zakończenia realizacji tego zadania dostarczymy wszystkim zapisanym odpowiednią ilość węgla. W grudniu pojawiła się ze strony rządu inicjatywa oddania praw miejskich miejscowościom, które je utraciły po powstaniu styczniowym – jest wśród nich Markuszów. Wszystko wskazuje na to, że rok 2023 będzie pełen nowych wyzwań.

Życzę miłej lektury Wójt Leszek Łuczyczek

Lipiec 2022

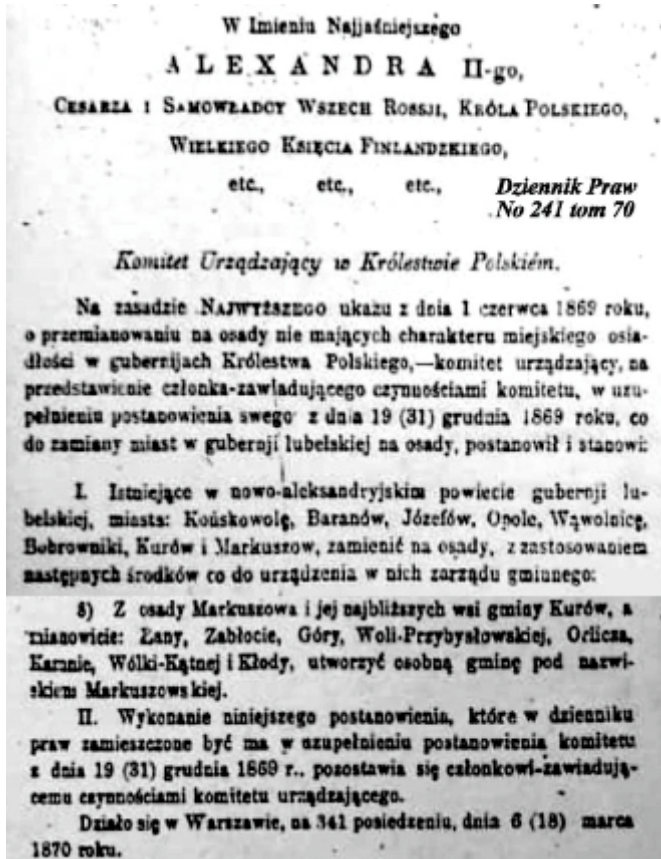
6.07. Na Zamku Królewskim w Warszawie, po raz 47 odbyła się gala wręczenia nagród im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej” 2022. W gronie 14 tegorocznych laureatów znalazła się mieszkanka naszej gminy Pani **Elżbieta Wójtowicz**, literatka ludowa, autorka scenariuszy widowisk obrzędowych, aktorka i gawędziarka, organizatorka warsztatów gwary. Nagrodę wręczył Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotr Gliński.

(zdj. Profil FB Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego)

Nagroda im. Oskara Kolberga to najstarsze i najważniejsze wyróżnienie w dziedzinie kultury tradycyjnej w Polsce. Zostało ustanowione w 1974 roku. Jego patronem jest Oskar Kolberg - polski etnograf, folklorysta i kompozytor. Wyróżnienie corocznie trafia do artystów tworzących w dziedzinach ludowych sztuk plastycznych i rękodzieła, literatury, śpiewu, muzyki instrumentalnej i tańca oraz organizatorów przedsięwzięć artystycznych upowszechniających folklor i sztukę ludową, animatorów, mistrzów, naukowców, badaczy, dokumentalistów, którzy gromadzą i przekazują przyszłym pokoleniom wiedzę o kulturze ludowej. Jesteśmy dumni, że wieloletnia praca pani Elżbiety na rzecz zachowania i pielęgnacji zanikającej tradycyjnej kultury naszego regionu została doceniona tak prestiżową nagrodą. W uroczystości uczestniczyła Starosta Puławski Danuta Smaga, Sekretarz Gminy Markuszów Bożena Tkaczyk-Żurawska, Dyrektor GDK w Markuszowie Sławomir Łowczak oraz córki i wnuczka pani Elżbiety Wójtowicz. Serdecznie gratulujemy pani Elżbiecie oraz wszystkim pozostałym laureatom.

10.07. XXIV Biegi Uliczne - wzięło w nich udział 79 osób, biegnących w pięciu kategoriach wiekowych: poniżej szkoły podstawowej, klasy I-II, III-IV, V-VIII SP oraz dorośli open. Dla wszystkich uczestników zostały przygotowane atrakcyjne nagrody (olbrzymie pływające skrzydła, przeróżne materace do pływania, piłki plażowe oraz zestawy do puszczania baniek). Nagrody sfinansowała GKPiRPA w Markuszowie. Fot. S. Łowczak

11.07. "Piknik z Produktem polskim", odbył się przy Kościele pw. Św. Floriana i Św. Katarzyny w Gołębiu. Podczas pikniku miały miejsce: konkurs kulinarny "Bitwa regionów", występy zespołów ludowych oraz atrakcje dla dzieci i rodzin. Organizatorzy wydarzenia: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Starosta Puławski, Wójt Gminy Puławy oraz Parafia pw. Św. Floriana i Św. Katarzyny w Gołębiu. W Pikniku wzięły udział KGW z Wólki Kątnej, Kalenia i Gór.

20.07. W Markuszowie na ulicy Syberia oraz na przedłużeniu tej ulicy za cmentarzem, firma Hydroservice z Lublina wykonała fragment nowej sieci wodociągowej. Część wodociągu wybudowano metodą bezwykopową. Zadanie jest dofinansowane z programu Polski Ład. Łącznie powstanie ok. 3 km nowej sieci za kwotę brutto 567 333,28zł.

24.07. Święto Policji. Na ręce Komendanta Komisariatu w Kurowie podinsp. Tomasza Tomaszewskiego, składamy życzenia wszystkim Policjantom i Pracownikom Policji. Pomyślności w życiu osobistym i zawodowym, niech Wasza trudna i odpowiedzialna służba będzie źródłem satysfakcji.

26.07. 230. rocznica bitwy pod Markuszowem. Tego dnia w 1792 roku miała miejsce bitwa pod Markuszowem – było to ostatnie starcie w wojnie w obronie Konstytucji 3 Maja. 12 szwadronów kawalerii polskiej pod dowództwem ks. Józefa Poniatowskiego, stoczyło potyczkę z oddziałami kawalerii kozaków dońskich. Potyczka zakończyła się wygraną Polaków, jednak z politycznego punktu widzenia nie miała ona większego znaczenia. Król przeszedł do konfederacji targowickiej, co oznaczało zakończenie wojny.

Sierpień

1.08. W celu upamiętnienia **77 rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego**, a także w ramach treningów i ćwiczeń dotyczących systemów alarmowania, o godz. 17:00 nadano akustyczny sygnał alarmowy. To czas zadumy nad historią walczących o wolność oraz wyrazem naszej pamięci o bohaterach poległych w czasie Powstania Warszawskiego. Walczyli o wolną Polskę. Oddajmy im hołd. Pamiętamy i dziękujemy...

3.08. Trwają prace przy rozbudowie wodociągu. Wykonawca ułożył rury między Olszowcem a Kaleniem. Odcinek ten połączy wodociąg zasilany z ujęcia w Górach z siecią zasilaną z ujęcia w Markuszowie, co ma poprawić zabezpieczenie dostaw wody, szczególnie w sytuacji awarii jednej z połączonych sieci.

15.08. Święto Wojska Polskiego, obchodzone na pamiątkę zwycięskiej Bitwy Warszawskiej w 1920, stoczonej w czasie wojny polsko-bolszewickiej.

16.08 Wykonawca, firma Wod-Bud rozpoczęła prace przygotowawcze w ramach modernizacji odcinka drogi gminnej w Wólce Kątnej do granicy z Wólą Przybysławską w gm. Garbów. Zadaniem tym rozpoczynamy realizację projektu drogowego w ramach programu "Polski Ład".

22.08. Dożynki Gminno-Parafialne przy Domu Ludowym w **Kaleniu**. Na placu obok domu ludowego stanęło zadaszenie, pod którym urządzono polowy ołtarz. Po uroczystym wniesieniu wieńców dożynkowych rozpoczęła się msza św. dziękczynna za zbiory, odprawiona przez **ks.prob. Macieja Staszaka**. Na zakończenie nabożeństwa poświęcił on wieńce dożynkowe i chleb, który następnie podzielono i poczęstowano nim zebranych gości.

Na zaproszenie wójta na gminne święto plonów przybyli: **Starosta Puławski Danuta Smaga, radni powiatowi: Marek Woch i Grzegorz Kuna** i były wójt Markuszowa **Andrzej Rozwałka**.

Okolicznościowe wystąpienia rozpoczął wójt gminy Leszek Łuczywek:

*Szczęście
W ziemi jest wszystko
zorza i muzyka, dzwony i uśmiech matki
dlatego ludziom, którzy ziemię kochają
na tym świecie do szczęścia jest tak blisko
nawet na niego nie orzą, nie pracują
samo do nich przychodzi, rozkwitłe zorzą i muzyką
dzwonami i uśmiechem matki*

zrodzone z ich radości i bólu, czyniąc serce zawsze młodym.

Jan Pocek

„Szanowni Państwo, Pani Starosto, przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli drodzy goście, nasi szanowni Rolnicy, drodzy Mieszkańcy. Tegoroczne święto plonów obchodzimy w Kaleniu, rodzinnej wiosce naszego chłopskiego wieszczka Jana Poeka. Jego poezja jest przepelniona miłością do ziemi i jak czytamy w niej, szczęściem w życiu jest sam fakt pracy na roli. W ziemi jest wszystko - dlatego ludziom, którzy ją kochają na tym świecie do szczęścia jest tak blisko. To piękna i prawdziwa, pochodząca z serca poezja, ale rolnik to też człowiek, stąpający twardo po ziemi żywicielce i wszyscy mamy świadomość trudu tej pracy - ciężkiej i wymagającej, zależnej od warunków pogodowych, ale też od sytuacji w całym otoczeniu rolnictwa. Ten rok nikogo nie rozpieszcza: inflacja, wojna tuż za polską granicą, wiosenna susza. Czas trudny również dla rolników. Wiemy, że do żniw przystępowaliśmy z obawą. Przejdą one do historii jako szybkie i intensywne, bez chwili na odpoczynek. Specjaliści prognozują mniejsze niż zwykle zbiory, ale mówią też, że Polsce nie grozi destabilizacja w tym zakresie. Pamiętajmy, że zagrożenie głodem w innych częściach świata ciągle wzrasta. Dlatego dziś tym bardziej wyrażamy wdzięczność za ciężką rolniczą pracę. Za trud, który wkładacie codziennie i za to że wasze żony i córki znajdują jeszcze czas na kultywowanie pięknych dożynkowych tradycji, czego dowodem są dziś te piękne wieńce. Dziękuję wszystkim zaangażowanym w organizację dzisiejszego gminno-parafialnego święta, naszym starostom - **Jolancie Adasik i Radosławowi Nowaczykowi**, księdzu, Pani sołtys **Wiesławie Wójcik** i radzie sołeckiej, radnemu z Kalenia **Tadeuszowi Nowaczykowi** i wszystkim zaangażowanym w przygotowania mieszkańcom.

Dziękuję moim współpracownikom, dyrektorowi Domu Kultury, wszystkim grupom wieńcowym, kołom gospodyń, występującym dzieciom, grupom i zespołom. Dziękuję gościom za przybycie. Życzę Wam, mieszkańcy i goście, aby nigdy nie zabrakło nam tego najważniejszego – chleba. **Pamiętajmy - w ziemi jest wszystko... co czyni serce zawsze młodym.** Życzę wszystkim dobrej zabawy.”

Część artystyczną rozpoczęli **uczniowie III klasy** szkoły podstawowej w Markuszowie, którzy pod opieką Pań: **Lilianny Korzonek i Bogumily Bogusz** zaprezentowali program artystyczny przygotowany z okazji Święta Patrona Szkoły Jana Pocka. Następnie zaprezentowali się: zespół **Kalina** z Markuszowa, a później kapela **Coffeecup**, po której występie miał miejsce pokaz taneczny **grupy działającej przy GDK**. Najmłodszy aktywnie spędzali czas w ogródku zabaw i animacji dla dzieci, gdzie mieli możliwość uczestniczyć w licznych konkursach z nagrodami. Było stoisko z zabawkami i balonami oraz dmuchane zjeżdźalnie. Zabawy i konkursy prowadziła **Warsztatownia p. Moniki Jusiak**. Podczas imprezy prezentowane były film i Etiuda Teatralna uczestników projektu „Kraina kreatywności”. W jednym z namiotów prezentowane były prace plastyczne dzieci z terenu gminy, wykonane w ramach zajęć organizowanych przed Gminny Dom Kultury. Na miejscu można było zakupić wyroby rękodzielnicze lokalnych artystów, zjeść lody i nie tylko, a o to żeby było smacznie zadbała **Bistro Podolanka**. Dożynki zakończyła zabawa ludowa, którą poprowadził **Zespół Paracas**.

26.08. Dzień otwarty dla dzieci i rodziców utworzonego w szkole oddziału zerowego.

22.08. Firma Wod-Bud rozpoczęła układanie asfaltu na drodze z Bobowisk do Zastawia.

23.08. Wólka Kątna - obsypywanie poboczy, Bobowiska - układanie drugiej warstwy asfaltu na odcinku od Zastawia.

25.08. Rozpoczęły się prace przygotowawcze na drodze gminnej w Olempinie, kolejnego dnia została położona pierwsza warstwa asfaltu.

28.08. Dożynki Powiatowe w Górze Puławskiej.

Gminę Markuszów reprezentował wieniec przygotowany przez grupę wieńcową z Bobowisk. Naszym mieszkańcom zostały wręczone: Nagroda starosty dla p. Elżbiety Wójtowicz w dziedzinie kultury oraz Nagroda starosty dla p. Aleksandry Lipnickiej za osiągnięcia w rolnictwie. Na dożynkowej scenie wystąpił zespół Kalina, który następnie kontynuował występ przy stoisku promocyjnym gminy przygotowanym przez GDK i Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych z Markuszowa.

31.08. Dzień Solidarności i Wolności ustanowiony w rocznicę Porozumień Sierpniowych.

28.08. Plenerowe zakończenie wakacji - w sobotę plac targowy został całkowicie przejęty przez młodzież. Gratulujemy udanej imprezy i znakomitej organizacji Stowarzyszeniu BNGLDSH.

Wrzesień

1.09. 82. rocznica wybuchu II wojny światowej. Dzień Weterana.

Rozpoczęcie nowego roku szkolnego 2022/23. Drodzy Uczniowie, Nauczyciele i Wychowawcy, Szanowni Rodzice, 1 września, to dzień powrotu do szkoły. Wszystkim Uczniom życzę w nowym roku szkolnym energii, entuzjazmu i pasji. Nauczycielom i Wychowawcom wielu sukcesów pedagogicznych, które będą powodem do satysfakcji i spełnienia zawodowego. Rodzicom - spokoju, wynikającego z przekonania, że Wasze dzieci są pod najlepszą opieką. Wójt Leszek Łuczywek

2-3.09. W Olempinie ułożono kruszywo, a następnie pierwszą warstwę asfaltu. Trwają przygotowania do robót na łączniku między Łanami z Zabłociem oraz na drodze w Górach.

8 i 10.09. 83. rocznica bombardowań Markuszowa. Podczas porannej mszy św. w kościółku św. Ducha, uczestnicy modlili się za zabitych podczas tych barbarzyńskich nalotów mieszkańców Markuszowa. Po mszy uczestnicy udali się na położoną przy kościółku mogiłę ofiar, gdzie ks. prob. Maciej Staszak poprowadził modlitwę. W imieniu wspólnoty samorządowej głos zabrał wójt Leszek Łuczywek, który oddał cześć ofiarom i wraz z radną Katarzyną Gawron złożyli symboliczną biało-czerwoną wiązanekę.

Po uroczystości zebrani mogli obejrzeć wystawę fotografii Markuszowa z września 1939 roku, przygotowaną przez Gminny Dom Kultury.

14.09. Zamontowano przed szkołą pierwsze z dwóch serc na nakrętki. Zostały one zakupione ze środków funduszu sołeckiego sołectwa Markuszów. Drugie zostało ustawione na skwerku.

19.09. Zebranie sprawozdawcze OSP Markuszów oraz zebrania sołeckie w Olempinie i Markuszowie. Na zebraniach mieszkańcy wybrali zadania do sfinansowania w 2022 r. z funduszy sołeckich.

20.09. Przed urzędem gminy stanął maszt sfinansowany dotacją z programu "Pod biało-czerwoną". Oficjalne oddanie masztu do użytku nastąpiło 11 listopada.

27-28.09. Na drodze na nasypie kolejki wąskotorowej ułożono podbudowę, pierwszą i drugą warstwę asfaltu.

29.09. Wykonawca ułożył podbudowę tłuczniową na drodze Łany-Zabłocie.

Październik

4.10. Komisyjnie odebrano zadanie "**Rozbudowa sieci wodociągowej w Gminie Markuszów**". Dofinansowanie z programu "Polski Ład" 538.966,62 zł. Całość zadania 567.333,28 zł. Prace wykonała firma Hydroservice z Lublina. Wykonano w sumie 3 km sieci, w tym m.in.: wyprowadzono dodatkowe zasilanie z ujęcia, połączono wodociągi Markuszów i Góry, zamontowano nowe hydranty. Ułożono wodociąg między ulicami Krańcówą a drogą powiatową do Olempina.

8.10. Mieszkanca naszej gminy Pani **Adela Miazek** z Bobowisk obchodziła swoje setne urodziny. Z tej okazji wójt i kierownik USC p. Bożena Komsta odwiedzili z życzeniami Jubilatkę, która obecnie mieszka u córki w Lublinie. Pani Adela otrzymała również list gratulacyjny od premiera. Dostojnej Jubilatce życzymy 200 lat!

14.10. Dzień Edukacji Narodowej. "Dobry wychowawca, który nie wtłacza a wyzwala, nie ciągnie a wznosi, nie ugniata a kształtuje, nie dyktuje a uczy, nie żąda a zapytuje - przeżyje wraz z dziećmi wiele natchnionych chwil" Janusz Korczak. Te słowa pokazują, jak odpowiedzialna i ważna jest praca nauczycieli. Święteczny dzień to dobra okazja, by serdecznie podziękować wszystkim pracownikom oświaty i dołączyć życzenia: zdrowia, wytrwałości i cierpliwości.

Fot. Wojciech Wróblewski

Podczas uroczystości z okazji nauczycielskiego święta w naszej szkole, pierwszaki były pasowane na ucznia i złożyły ślubowanie. Życzymy im dobrego czasu w naszej szkole. W uroczystości wziął udział wójt, który odwiedził również i złożył życzenia pracownikom naszego przedszkola samorządowego.

16.10. Dzień Papieża Jana Pawła II.

16.10. Na scenie sali widowiskowej GDK w Markuszowie miała miejsce **premiera widowiska teatralno-obrzędowego pt. "Miodobranie"**. Wystawiła je grupa teatralna "Kalina" działająca przy markuszowskim domu kultury i Stowarzyszeniu Kobiet Aktywnych Gminy Markuszów. Serdecznie gratulujemy wykonawcom. Przedstawienie było też okazją do podziękowania autorce scenariusza pani Elżbiecie Wójtowicz - tegorocznej laureatce Nagrody im. Oskara Kolberga, przyznawanej przez ministra kultury. Po przedstawianiu można było spróbować pszczelich smakołyków.

21.10. XXII Powiatowy Dzień Kultury Do artystów, twórców, animatorów kultury i organizacji społecznych trafiło 39 Dorocznych Nagród Starosty Puławskiego za osiągnięcia w dziedzinie kultury. Wśród tegorocznych nagrodzonych znalazła się Pani **Elżbieta Wójtowicz** uznana poetka i wybitna twórczyni ludowa i Zespół teatralno-obrzędowy "**Kalina**", który również otrzymał Nagrodę Starosty Puławskiego w dziedzinie kultury. Serdecznie gratulujemy!

Listopad

11.11. Święto Niepodległości w Markuszowie. Tegoroczne obchody rozpoczęło uroczyste wyciągnięcie flagi państwowej na maszt, który powstał w ramach projektu "Pod biało-czerwoną". Flaga została wciągnięta na maszt przy dźwiękach hymnu, w asyście pocztów sztandarowych. Poczet flagowy składał się ze strażaków OSP Markuszów i Kaleń. Następnie uczestnicy uroczystości udali się do Kościoła św. Ducha, gdzie ks. proboszcz odprawił mszę św. w intencji ojczyzny. Po mszy złożono wiązanekę pod obeliskiem upamiętniającym odzyskanie niepodległości. Wójt odczytał list do mieszkańców gminy, skierowany przez wojewodę lubelskiego, podziękował wszystkim zaangażowanym w przygotowanie uroczystości i zaprosił na otwarcie wystawy "Markuszów - historia nieoczywista", która powstała w ramach projektu finansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Po części oficjalnej uczestnicy obchodów przeszli do sali GDK, gdzie dyrektor otworzył wystawę.

O godzinie 18 rozpoczął się koncert piosenek Marka Andrzejewskiego - poety, pieśniarza i kompozytora. W latach dziewięćdziesiątych był on członkiem zespołu folkowego „Orkiestra Świętego Mikołaja”, współpracownikiem „Teatru Gardzienice”, aktorem i kompozytorem Teatru „Grupa Chwilowa”, współzałożycielem i członkiem zespołu Lubelska Federacja Bardów. Artyście akompaniował syn Michał. Kilkadziesiąt osób biorących udział w koncercie miało okazję wspólnie z naszym lubelskim bardem zaśpiewać jego piosenki. Dziękujemy wszystkim za godne uczczenie narodowego święta.

Fot. Kacper Gugala

21.11. Dzień Pracownika Socjalnego. Dzień Życzliwości.

Z tej okazji składamy wszystkim pracownikom Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Markuszowie serdeczne podziękowania i wyrazy uznania za wysiłek i trud pracy wnoszonej w pomoc osobom potrzebującym. Dziękujemy również za odpowiedzialne podejście do pojawiających się na terenie naszej gminy problemów pomocy społecznej.

Grudzień

5.12. Z okazji Międzynarodowego Dnia Wolontariatu, składamy najlepsze życzenia wszystkim Wolontariuszom, niosącym na różne sposoby pomoc potrzebującym. Dzięki Waszym działaniom świat staje się lepszy. Szczególne podziękowania składamy wszystkim zaangażowanym w pomoc na MOP Markuszów.

6.12. Po raz kolejny naszą gminę z prezentami odwiedził św. Mikołaj. Był on w towarzystwie wesołych, zielonych elfików, które były niezwykle podobne do naszych strażaków z OSP Markuszów.

5.12. **Dzień Wolontariusza.** IV Powiatowy Dzień Wolontariatu oraz terenowa akcja krwiodawstwa w puławskim Starostwie. 6 grudnia o godz. 12:10 w Radiu Impuls w audycji z cyklu "Co_w_regionie.pl" wystąpili: Danuta Smaga - starosta puławski, Marcin Koper - kierownik Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Leszek Łuczywek - wójt Markuszowa, Agnieszka Wójcik i Łukasz Kowalski z KGW Tomaszów, Maria Rejmak i Katrina Merzyavko ze Szkolnego Klubu "Adiutor" przy ZS w Nałęczowie. Z gośćmi rozmawiała redaktor Joanna Czajkowska. Serdecznie dziękujemy wszystkim Wolontariuszom i organizacjom społecznym zaangażowanym w pomoc bliźnim. Wasza postawa zasługuje na najwyższe uznanie i szacunek.

8.12. W starostwie powiatowym w Puławach miały miejsce obchody **IV Powiatowego Dnia Wolontariatu**. Nagrodę dla Mieszkańców Gminy odebrał wójt w symbolicznej asyście wolontariuszy. „Przypadł mi zaszczyt odebrania z rąk pani Starosty Puławskiego Danuty Smagi statuetki oraz dyplomu **Wolontariusz Roku, dedykowanego mieszkańcom naszej gminy**. Mam świadomość, że Markuszów kojarzy się teraz przede wszystkim z MOP. Dlatego dziś, chcę podziękować Wszystkim zaangażowanym w każdą formę pomocy, jaka miała i ma nadal miejsce na terenie naszej gminy. Większość wolontariuszy obecnych na sali w starostwie miała swój czas na MOP. Wszystkim bez wyjątku pragnę jeszcze raz serdecznie podziękować; obecnym i nieobecnym - to jest Wasza nagroda! Ktoś powiedział mi niedawno "Wy z tym MOPem to już przeszliście do historii".

To Wy Wolontariusze jesteście tą historią! Mam też nadzieję, że nasz wolontariat będzie trwał w różnych formach, bo czasy mamy trudne a potrzebujących coraz więcej. Pozdrawiam serdecznie.” Wójt Leszek Łuczywek

13.12. 41. rocznica wprowadzenia stanu wojennego.

11.12. Uroczystość 50. rocznicy zawarcia związku małżeńskiego przez małżonków z naszej gminy.

Złote gody obchodzili małżonkowie z Markuszowa: Anna i Waldemar Wąsikowie, Teresa i Jan Murawscy, nieobecni na uroczystości - Zofia i Aleksander Błaszczkowie. Świątowali również Marta i Andrzej Samoniowie oraz Krystyna i Mieczysław Tomaszewscy z Łan.

Jubilaci spotkali się w kościele na mszy św., a następnie w domu weselnym Wenecja, gdzie wójt w asyście kierownictwa USC, wręczył małżonkom Medale za Długoletnie Pożycie Małżeńskie przyznane przez prezydenta RP oraz drobne upominki. Były życzenia, "sto lat" i mnóstwo wspomnień przy wspólnym stole.

Na zakończenie uroczystości został podzielony piękny jubileuszowy tort. Wszystkim Szanownym Jubilatam życzymy wielu kolejnych lat w zdrowiu, zrozumieniu i wzajemnej miłości. Małżonkowie nieobecni, odebrali odznaczenia w innym terminie

14.12. Gmina rozpoczęła sprzedaż węgla dla mieszkańców. W świetle zaktualizowanych przepisów istnieje możliwość przesunięcia części a nawet całości limitu 3 ton węgla na okres po 1 stycznia 2023.

19.12. Przedświąteczne spotkanie na skwerze w Markuszowie. "Wśród nocnej ciszy... Bóg się nam rodzi". Już po raz kolejny spotkaliśmy się, żeby połączyć się oplatkiem, złożyć sobie świąteczne życzenia i wspólnie zaśpiewać kolędy. Serdecznie dziękujemy dzieciom z klas I-III za piękny występ, przygotowany pod opieką p. Ewy Ciupy, Elżbiety Szymuś, Bogumiły Bogusz i koordynacji Marii Zgodzińskiej, harcerzom 7. ŚDH "Wataha" z Wojciechowa pod opieką dh. Andrzeja Moroza za przywiezienie nam Betlejemskiego Światelka Pokoju, ks. prob. Maciejowi Staszakowi za modlitwę, a wszystkim za obecność i stworzenie miłej, przedświątecznej atmosfery.

Dziękujemy bardzo panom Struskim z Olepnia za piękne choinki.

24-26.12. Święta Bożego Narodzenia. Zdrowych, spokojnych i rodzinnych świąt.

Z życia naszej szkoły...

Wrzesień 2022 roku w Szkole Podstawowej im. Jana Pocka przywitał uczniów, nauczycieli i rodziców Uroczystym Rozpoczęciem Roku. W gościnnych progach naszej szkoły powitaliśmy dwa oddziały przedszkolne oraz jeden oddział klasy pierwszej. Słoneczna jesień przyniosła naszym uczniom radość z organizowanych wycieczek oraz nowe wyzwania dla nauczycieli. Uczniowie uczestniczyli m.in. w Lubelskim Festiwalu Nauki (KUL), warsztatach zorganizowanych w Piekarni Rodzinnej w Kraczewicach, wycieczkach do: Woli Okrzejskiej, Warszawy, Sandomierza i Nowej Dęby, Teatru w Lublinie, licznych przedsięwzięciach turystycznych do ciekawych miejsc. Dzięki organizowanym w szkole edukacyjnym inicjatywom odwiedziliśmy kina, teatry oraz miejsca pamięci narodowej.

Wraz z początkiem Nowego Roku Szkolnego zorganizowaliśmy w naszej szkole uroczyste Ślubowanie klasy pierwszej oraz Dzień Przedszkolaka. Nasi uczniowie pod opieką nauczycieli z dumą i radością wzięli udział w „Narodowym Czytaniu” ogólnopolskiej akcji promującej czytelnictwo. W tym roku wspólnie czytaliśmy „Ballady i Romanse” wiersza narodowego Adama Mickiewicza. Nasi uczniowie wzięli również udział w zajęciach zorganizowanych przez GDK „Markuszów historia nieoczywista”.

W nowo wyremontowanej bibliotece uczniowie uczestniczyli w ciekawych lekcjach bibliotecznych oraz wzięli udział w konkursach i akcjach promujących czytelnictwo w naszej szkole. Biblioteka zyskała nową odświeżoną dzięki realizacji Projektu „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”, w ramach którego zakupiono nowe meble, sprzęt komputerowy i nowe książki. Na uwagę zasługuje ekspozycja najstarszych książek biblioteki szkolnej w specjalnie na ten cel przygotowanej gablocie.

W szkole organizujemy spotkania z ciekawymi ludźmi. W ramach wyboru przyszłej drogi zawodowej zorganizowaliśmy spotkanie z panią architekt. Uczniowie pod opieką nauczyciela polonisty p. Katarzyny Banaszek przygotowali i przeprowadzili wywiad z p. Elżbietą Wójtowicz - poetką ludową, laureatką Nagrody Kolberga 2022r. Pani Ewelina Kuflewska przygotowała wraz z uczniami klasy Vb wywiad z p. Magdaleną Pasek, o rozwijaniu pasji i zainteresowań uczniowskich. Nauczyciele organizują w szkole ciekawe konkursy i inicjatywy. Na uwagę zasługuje m.in. „Anioły Bożego Narodzenia”, „Ulubiona postać z bajki”, „Śniadanie daje moc”, „Dzień Tabliczki mnożenia”.

Grudzień i styczeń to miesiące, w których uczniowie klas I - III oraz oddziały przedszkolne brały udział w Projekcie „Rozwijanie zdolności muzycznych uczniów klas młodszych szkoły podstawowej”. Projekt ten dał szansę na rozwój prężnej współpracy między Katolickim Uniwersytetem Lubelskim a naszą szkołą. Studenci pedagogiki prowadzili zajęcia muzyczne dla uczniów z wykorzystaniem ciekawych instrumentów oraz aktywizujących metod pracy.

W naszej szkole prężnie działa Wolontariat, którego liczne działania służą rozwijaniu postawy zaangażowania dzieci i młodzieży na rzecz potrzebujących, owartości i wrażliwości na potrzeby innych, życzliwości i bezinteresowności. To dzięki Wolontariuszom udało się w szkole przeprowadzić takie działania: przygotowanie paczek świątecznych

dla seniorów z Gminy Markuszów, przygotowanie kartek okolicznościowych dla seniorów, akcja Znicz - Pamiętam na rzecz hospicjum w Puławach, opieka nad Mogiłą na cmentarzu parafialnym w Markuszowie, przygotowanie ścieżki sensorycznej dla młodszych uczniów, akcja „Starsi czytają młodszym”, „Ławka przyjaźni”, „Wrzucamy Pomagamy”, zbiórka karmy dla bezdomnych zwierząt.

Uczniowie rozwijali swoje umiejętności w zakresie nowoczesnych technologii. Nauczyciele organizowali zajęcia z wykorzystaniem sprzętu pozyskanego z Projektu „Laboratoria Przyszłości”. Lekcje biologii, geografii i informatyki wspierane są przez Google VR oraz drukarkę 3D. W ramach działań profilaktycznych w szkole zorganizowany został Dzień Profilaktyki. Uczniowie, nauczyciele i rodzice uczestniczyli w warsztatach pt.: „Motywacja - mam siłę do działania”. Działania te zorganizowane zostały przy współpracy z Gminą Komisją do Spraw Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Markuszowie oraz Polskim Centrum Wolontariatu z Krakowa. Profilaktyka szkolna realizowana była podczas lekcji integracyjnych organizowanych w najbliższej okolicy. Działania te były możliwe dzięki udziałowi szkoły w Projekcie Rządowym na dodatkowych zajęciach z pomocy psychologiczno - pedagogicznej.

Dzięki działaniom profilaktycznym organizowanym na terenie szkoły zorganizowaliśmy również bezpłatne przeglądy dentystyczne dla uczniów oraz próbną ewakuację. Działania Profilaktyczne kontynuuje również Rada Rodziców działająca przy Szkole Podstawowej w Markuszowie. W tym roku udało się zorganizować kiermasz ciast oraz Kiermasz Bożonarodzeniowy.

Do działań aktywizujących należy również zaliczyć zajęcia organizowane przez świetlicę szkolną. Są to przede wszystkim lekcje z wykorzystaniem elementów arteterapii, sensoplastyki, dźwięku, ruchu oraz dramy. W naszej szkole w pierwszym półroczu roku szkolnego 2022/2023 zorganizowaliśmy również dyskotekę z okazji Dnia Chłopaka, Wizytę Świętego Mikołaja, apele okolicznościowe m.in. 11 listopada, Dzień Nauczyciela, jasełka szkolne, Dzień Pluszowego Misia.

Wszystkie działania podejmujemy z zaangażowaniem i w trosce o harmonijny rozwój naszych uczniów.

dyrektor szkoły Agnieszka Mroczek

Z dziejów Markuszowa

cz.4. Markuszów w dobie walk narodowo-wyzwoleńczych (koniec XVIII w.–XIX w.)

Koniec wieku XVIII przyniósł dla całej Rzeczypospolitej – a tym samym również dla Markuszowa – poważne zmiany polityczne. Następujące po sobie trzy rozbiory kraju (lata 1772, 1793 i 1795) umiejscowiły Markuszów w zaborze rosyjskim, w obrębie nowo powstałego Królestwa Polskiego (nazwa ustanowiona ostatecznie po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r.), zarządzanego przez carskich namiestników (a po 1874 r. - przez generał-gubernatorów warszawskich).

Organizacyjnie funkcjonowanie Markuszowa, jako ośrodka miejskiego nie zmieniło się zbyt wiele (z wyjątkiem zmian wprowadzonych po stłumieniu Powstania Styczniowego – ale o tym później), a stopień jego rozwoju zależał od gospodarności kolejnych właścicieli – w przeciągu XIX w. było ich łącznie siedmioro. Wśród nich trafiali się zarówno dobrzy gospodarze jak i finansowi „geniusze”, po których rządach majątek markuszowski trafiał na licytację w wyniku niewypłacalności dziedzica – dość rzec że w ręce ostatniej w tym okresie właścicielki, Zofii Wernickiej, dobra markuszowskie trafiły w 1898 r. właśnie w drodze licytacji po poprzednim zarządcy. Naprzemienne okresy prosperity oraz nieco uboższe odbijały się na liczbie mieszkańców: w roku 1797 Markuszów miał 495 mieszkańców, w 1810 już 710, by przez kolejne lata oscylować w przedziale od 525 (rok 1822) aż do ok. 1400 (koniec XIX w.).

Życie mieszkańców Markuszowa pod zaborami, obok codziennego rytmu zajęć, toczyło się w ogniu ciągłych walk narodowowyzwoleńczych. Polacy nigdy nie pogodzili się z utratą niepodległości i co jakiś czas inicjowali kolejne zrywy powstańcze, których zbrojne epizody – tak się złożyło – za każdym razem rozgrywały się również w bezpośrednich okolicach Markuszowa.

Świadkiem pierwszej bitwy podczas tego burzliwego okresu Markuszów był już w 1792 r., w toku wojny w obronie Konstytucji 3 Maja, toczonej z wojskami rosyjskimi, interweniującymi militarnie pod pretekstem wsparcia zawiązanej w Petersburgu konfederacji targowickiej, mającej na celu obalenie ustroju wprowadzonego w Rzeczypospolitej wspomnianą Konstytucją przez Sejm Czteroletni. Wojny w końcowym rozrachunku przegranej (na co duży wpływ miało przystąpienie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego do konfederacji targowickiej) i skutkującej pośrednio

II rozbiorem Polski. Starcie pod Markuszowem było ostatnim – do tego zwycięskim – podczas tej wojny, którego wynik nie miał już jednak żadnego wpływu na ostateczny, niepomysłny dla Polski wynik konfliktu.

Jak do niego doszło? Wobec niemożności utrzymania linii Bugu, dowodzący Polakami książę Józef Poniatowski prowadził swój korpus w kierunku Warszawy, unikając stoczenia decydującej bitwy i dbając o zachowanie armii.

Pod koniec lipca 1792 r. stanął kwaterą w Kurowie, gdzie dosięgła go wieść o przejściu króla na stronę konfederacji targowickiej. Pod Markuszowem znajdowała się straż tylna wojsk polskich. Na nią uderzyli od wschodu (od strony Garbowa) niezorientowani w sytuacji politycznej Kozacy. Zrozpaczony zachowaniem krewniaka książę Józef poprowadził znajdujące się pod jego rozkazami 12 szwadronów kawalerii do bezsensownej już walki, osobiście dowodząc i wykazując się przy tym niebywałą brawurą, wedle współczesnych przekazów - szukając śmierci. Kozacy zostali odparci i odrzuceni w kierunku Garbowa. W bitwie tej zginęło około 20 Polaków.

Kolejną próbę walki z zaborcami Polacy podjęli w 1830, kiedy to w nocy z 29 na 30 listopada 1830 r. wybuchło Powstanie Listopadowe. W porównaniu do wojny z roku 1792 miało ono znacznie większy rozmach i przez długi czas Polacy – okresowo posiadając inicjatywę w działaniach bojowych i odnosząc wiele zwycięstw – sprawiali Rosjanom znaczne kłopoty. Powstanie upadło jednak wskutek braku zdecydowania dużej części jego przywódców, przewagi militarnej Rosji, a także braku wsparcia ze strony ludności chłopskiej czy też pomocy międzynarodowej.

Markuszowski epizod Powstania Listopadowego miał miejsce w dniu **3 marca 1831 r.**, stanowiąc końcowy etap rozegranej tego dnia bitwy pod Kurowem. W ramach zainicjowanej pod koniec stycznia 1831 r. przez dowództwo powstańcze dywersyjnej wyprawy generała Dwernickiego na Wołyń (celem wzniecenia tam powstania), prowadzącej przez tereny zajętej przez Rosjan Lubelszczyzny, doszło do wspomnianej wyżej bitwy pod Kurowem, w której Polacy starli się ze strażą tylną cofającego się w kierunku Lublina V Rezerwowego Korpusu Kawalerii gen. Kreutzta. Rozbita pod Kurowem i uciekająca w stronę Markuszowa część rosyjskiej straży tylnej (6 szwadronów jazdy, 2 sotnie kozaków i 4 działa) otrzymała pod naszym (wówczas jeszcze) miastem wsparcie jej pozostałej części, dowodzonej przez pułkownika Tuchaczewskiego i zdołała odeprzeć polski pościg. Bitwa zakończyła się ostatecznie polskim zwycięstwem za sprawą sił głównych Dwernickiego, które kontratakowały z rejonu Kurowa, a także włączeniu się do walki miejscowej ludności, jednak – podobnie jak w 1792 r. – zwycięstwo nie miało większego wpływu na ogólny przebieg walk powstańczych.

Ostatnim zrywem zbrojnym Rzeczypospolitej czasu zaborów było Powstanie Styczniowe, które wybuchło 22 stycznia 1863 r. Zakończyło się ono – pomimo lokalnych sukcesów – porażką ponad rok później (główne jej przyczyny to przewaga militarna Rosji oraz brak pomocy zewnętrznej), a jego głównymi skutkami była likwidacja w 1867 r. autonomii Królestwa Polskiego, likwidacja niektórych jego organów oraz rusyfikacja wielu aspektów życia codziennego Polaków. Dodatkową reperkusją dla wielu polskich miast było odebranie im w latach 1869-1870 praw miejskich – w gronie tych miast znalazł się również Markuszów. Powszechnie uważa się, iż była to „zemsta” zaborcy za pomoc udzieloną powstańcom przez mieszkańców tych miejscowości (a Markuszów miał tu swoje „za uszami”, przede wszystkim w osobie ówczesnego burmistrza Antoniego Zdanowicza, który złożony swój urząd wraz z częścią mieszkańców czynnie zaangażował się w działania powstańcze), jednak de facto Powstanie było tylko idealnym pretekstem dla władz carskich realizujących plan ograniczania autonomii samorządu terytorialnego poprzez degradowanie do roli osad ośrodków miejskich, które miały wówczas niewielką liczbę mieszkańców oraz były mało uprzemysłowione i mało dochodowe. W tak zdegradowanych miasteczkach tworzono jedynie siedziby władz gminnych pod przewodnictwem wójtów – i taki stan pozostał do czasów współczesnych.

Jakkolwiek główne powstańcze bitwy i potyczki z wojskami carskimi miały miejsce w innych rejonach ówczesnego Królestwa Polskiego to okolice Markuszowa też miały „swoje” starcie z Rosjanami. Miało to miejsce w dniu **19 grudnia 1863 r.** na Górach (rejon dzisiejszego skrzyżowania drogi nałęczowskiej z lokalnymi na Gutanów i Zabłocie), gdy zmierzające z południa województwa ku głównemu zgrupowaniu gen. Heydenreicha "Kruka" oddziały powstańcze majorów Lenieckiego, Mareckiego i Gozdawy, zostały w tym miejscu osaczone przez idącą ich tropem od Wąwolnicy rosyjską kawalerię, a także składające się ze wszystkich rodzajów broni oddziały z Lublina i Kurowa. Powstańcy stawili na okolicznych wzgórzach zacięty opór i nie dali się rozbić Rosjanom, jednak po nadejściu wspomnianej wrogiej kolumny z Kurowa, w obawie przed okrążeniem postanowili oderwać się od przeciwnika i wycofać na północ, w stronę Woli Przybysławskiej.

Jak już wspomniano, Powstanie Styczniowe było ostatnim aktem walki zbrojnej z zaborcami w dziejach XIX w. Rzeczypospolitej. Na niepodległość Polacy musieli czekać jeszcze ponad 50 lat, do wybuchu I wojny światowej, która ostatecznie złamała dominację zaborców i pozwoliła na odrodzenie Rzeczypospolitej jako niezawisłego kraju. Jednak w „markuszowską” historię wieku XX wejdziemy dopiero w kolejnym artykule...

Paweł Grudzień

Bibliografia: 1. Sławomir Łowczak, *Burzliwa historia Markuszowa*, Markuszów 2001 2. Andriej Karłowicz, *Zapiski Dońskiego Atamana Denisowa 1763-1841* 3. <https://pl.wikipedia.org> Mapa: opracowanie własne Autora na podstawie mapy: *Topograficzna Karta Królestwa Polskiego 1:126 000 z ok. 1840 r.* Zdjęcia: Paweł Grudzień

SZANSA NA ODZYSKANIE PRAW MIEJSKICH PRZEZ MARKUSZÓW

Pod koniec grudnia dotarła do nas informacja z urzędu wojewódzkiego o możliwości odzyskania praw miejskich przez 32 miejscowości z województwa lubelskiego, którym zostały one odebrane w 1870 r w ramach carskiego odwetu po upadku powstania styczniowego. Wśród tych miejscowości jest też Markuszów. Wojewoda lubelski zachęca gminy do złożenia wniosku w tej sprawie. W 2023 roku przypada 160. rocznica wybuchu powstania styczniowego i odzyskanie utraconych praw miejskich byłoby zdaniem strony rządowej właściwą formą jej uczczenia i w pewnym sensie oddania dziejowej sprawiedliwości, miejscowościom pozbawionym przez zaborców praw miejskich.

Stosowne pismo z urzędu wojewódzkiego zostało skierowane do przewodniczącego rady gminy, który potwierdził chęć podjęcia starań o odzyskanie praw miejskich przez Markuszów. Procedurę rozpoczyna podjęcie uchwały rady gminy w sprawie konsultacji społecznych w tej sprawie. Projekt takiej uchwały zostanie skierowany na styczniową sesję. Przygotowanie samego wniosku, to dość skomplikowana procedura. Najważniejsze są konsultacje z mieszkańcami gminy, zaplanowane na drugą połowę lutego i początek marca. Jeśli ich wynik będzie pozytywny, potrzebna będzie jeszcze jedna uchwała rady - w sprawie złożenia wniosku o zmianę statusu miejscowości. Wniosek powinien zostać złożony do 30 marca.

Ważne informacje:

1. Wstępne założenie jest takie, że obszar miejski pokrywałby się z granicami obrębu geodezyjnego Markuszów.
2. Zmiana statusu miejscowości na miasto, nie wpływa na wysokość podatków, ponieważ podatki są uchwalane przez radę, na podstawie takich samych dla całej Polski stawek maksymalnych, które najczęściej przez daną radę są obniżane do akceptowalnego w danej gminie poziomu (z czym rokrocznie mamy do czynienia w Markuszowie).
3. Gminy miejsko-wiejskie do 5000 mieszkańców, nie tracą środków przeznaczonych dla obszarów wiejskich (np. PROW), również nauczyciele nie tracą dodatku wiejskiego.
4. Zmiana statusu gminy nie wpływa na zarobki wójta – burmistrza, które jest ustalane przez radę w ramach „widełek” z rozporządzenia Rady Ministrów.
5. Zmiana statusu nie powoduje likwidacji funduszu sołeckiego.
6. Uzyskanie statusu miasta wiąże się ze zmianą wizerunkową i większym prestiżem miejscowości. To szansa na pozyskanie nowych inwestorów, ale też sięgnięcie po dedykowane fundusze związane z rozwojem obszarów miejskich.

Wójt Leszek Łuczywek

Ocalić od niepamięci...

część II

I nalot niemieckich JU-87 na Markuszów, niszczący centrum miejscowości odbył się w piątek dn. 8 września 1939 r.

II nalot na bezbronny Markuszów, który zniszczył pozostałą część miejscowości przeprowadzono dwa dni później w niedzielę, 10 września 1939 r.

Nadszedł wrzesień 1939... rozpoczęła się II wojna światowa - najbardziej niszczycielski i krwawy konflikt w dziejach ludzkości. Zginęło ponad 60 milionów ludzi, w tym 6 milionów Polaków. Objęła ona swym zasięgiem niemal cały świat - uczestniczyło w niej 61 państw, a w różnej formie zaangażowało się ponad 1 miliard 700 milionów ludzi. Jej symbolem stały się nie tylko wielkie bitwy, ale również obozy koncentracyjne, okrucieństwo wobec ludności cywilnej, masowe egzekucje i celowe niszczenie dóbr kultury. Niemcy wymordowali ogromną część społeczności żydowskiej w Europie, głównie w obozach zagłady.

Mieszkańcy Markuszowa od pierwszych dni września śledzili postępy wojsk niemieckich. Słyszeli o atakach niemieckiego lotnictwa na puławski most na Wiśle i z niepokojem czekali na rozwój wypadków...

Od 6 września w Markuszowie przebywali żołnierze z dywizjonu artylerii motorowej, a w pobliskim Olesinie stacjonowało dowództwo Warszawskiej Brygady Pancerno-Motorowej. Wojska polskie dawały nadzieję na obronę przed najeżdżcą. Niemieckie wojska zbliżały się coraz bliżej linii Wisły, polskie oddziały rozpoznawcze donosiły o pierwszych zagonach pancernych zbliżających się rankiem 8 września do Zwolenia.

8 września, w ten piękny, słoneczny dzień mieszkańcy Markuszowa usłyszeli nadlatujące od wschodu niemieckie samoloty... Bombowce nurkujące Ju 87 Stuka zrobiły pętlę okrążając od południa Markuszów, lecąc nad Zabłociem zaatakowały miejscowość od strony Przybysławic. Zaskoczeni polscy żołnierze niewiele mogli zrobić, kilku z nich znajdujących się w momencie ataku w centrum miejscowości zginęło, poległo także wielu cywilów. Sztukasy z potwornym rykiem syren atakowały kilkakrotnie centrum Markuszowa obracając je w gruzy. Prawie w całości została zniszczona dzielnica żydowska zajmująca środek miejscowości. Rozszalał się pożar.

W sobotę, 9 września o poranku żołnierze z Warszawskiej Brygady Pancerno-Motorowej opuścili miejscowość. Tego dnia natarciem w kierunku Strykowa rozpoczyna się pierwsza faza największej bitwy kampanii polskiej 1939 r., znanej później jako bitwa nad Bzurą. W Markuszowie dzień minął na gaszeniu pożarów i grzebaniu zmarłych...

Niedziela, 10 września przyniosła informację o sukcesach polskiego natarcia nad Bzurą. Nacierające polskie wojska

odbiły szereg miejscowości, doszczętnie rozbiły niemiecką 30 Dywizję Piechoty, wzięły do niewoli ok. 1000 niemieckich żołnierzy. Mieszkańcy Markuszowa udali się do kościoła, by tam szukać wsparcia i pocieszenia. Na głównym trakcie biegnącym przez Markuszów pojawiało się coraz więcej uciekinierów, uchodzących z zachodnich terenów kraju zajmowanych przez Niemców.

W niedzielne popołudnie znów słychać odgłos sztukasów - rozpoczyna się kolejny niemiecki nalot. Tym razem ma on charakter wyłącznie terrorystyczny, bo w Markuszowie nie ma już żadnych militarnych celów ani wojsk. Tłumy uciekinierów ostrzeliwane są z broni pokładowej atakujących samolotów, bomby spadają wszędzie, zaskoczeni ludzie nie spodziewali się kolejnego ataku. Tym razem bombardowane i ostrzeliwane jest nie tylko centrum, ale cały Markuszów. Na ziemi rozpętało się piekło, płoną wszystkie budynki, od bomb giną ludzie... Nie było się gdzie schować, nad miasteczko nadleciały kolejne fale bombowców, Markuszów płonął kilka dni... Łuna pożaru widoczna była z kilkunastu kilometrów.

Żydowski, żydowski Dom Modlitwy (Bejt Tefila). Budynek został zburzony przez niemieckie samoloty 10 września 1939 r. Ciepło stało tam niecały rok Spółdzielczość

15 września 1939 roku. W Markuszowie dogasają ostatnie pożary po bombardowaniu sprzed pięciu dni, w ruinach kręcą się Żydzi, uprzątałe są ciała ofiar nalotów – zostają pochowane w zbiorowej mogile przy kościele św. Ducha, ówczesny proboszcz Stanisław Soszyński w księdze zmarłych, drżącym charakterem pisma robi pierwsze wpisy o poległych ofiarach nalotów, gdy po brukowanym trakcie od strony Lublina zbliżał się duży oddział wojska. Byli to Niemcy. Przeszli obok uszkodzonego nalotami kościoła św. Ducha i wkroczyli do centrum doszczętnie zniszczonej miejscowości. Jeden z nich wyciągnął aparat i zaczął robić zdjęcia. Udało mu się uchwycić moment wkroczenia do Markuszowa, las kominów w spalonej miejscowości, spalony żydowski Dom Modlitwy zwany Bejt Tefila i Żydów przeszukujących ruiny w poszukiwaniu resztek zniszczonego i spalonego dobytku.

Żydzi stoją w ruinach swoich domów zburzonych 10 września. W głębi widoczny kościół parafialny św. Ducha. Markuszów został doszczętnie zniszczony, po bombardowaniu 10 września. Zdjęcie zrobił Niemiec w piątek 15 września 1939 r.

Żyła ścieżka w ruinach swoich domów zburzonych przez Niemców.

Po wkroczeniu wojsk niemieckich do Lublina w 1939 r. rozpoczęły się masowe prześladowania ludności żydowskiej. Dwa lata później w 1941 roku utworzono getto na terenie miasta żydowskiego na podzamczu. Uwięziono w nim ponad 34 tysiące Żydów. Na Majdanku powstał obóz masowej zagłady. Ostatecznie śmierć poniosło tam ok. 78 tysięcy Żydów.

Wkrótce po zajęciu Markuszowa przez Niemców, pod koniec 1939 r., powołany został Judenrat, a w maju 1941 utworzono getto. Markuszów w przeciwieństwie do lubelskiego getta był gettem otwartym. Zaczynało się ono na ulicy Cmentarnej. W kwietniu 1942 r. ok. 500 Żydów – głównie osoby starsze i chore – wywieziono do obozu zagłady w Sobiborze. W ich miejsce do getta wsiedlono dużą grupę uchodźców ze Słowacji, tak iż w getcie znalazło się wówczas łącznie ok. 1,5 tys. osób. 8 maja 1942 r. po zapowiedzi kolejnej akcji „deportacyjnej”, z miasta uciekła pewna grupa Żydów, jednakże większość z nich została schwyta i rozstrzelana, pozostałych wywieziono następnego dnia do obozu w Sobiborze. Niemcy zniszczyli wówczas miejscowe kirkuty i synagogę.

W okolicach miasta działały trzy grupy żydowskich partyzantów uformowane przez 50 Żydów zbiegłych z Markuszowa, jednak wszyscy zostali ostatecznie schwytani przez Niemców i rozstrzelani.

„Choć przed wojną było ich tak wielu, dzisiaj pozostały po nich wyblakłe wspomnienia i resztki nadpalonych zdjęć”.

Kilkoro z nich wspomniała moja prababcia - Zofia Łukasik... Są to opowieści bezcenne, wspomnienia ostatnich świadków historii, dzięki nim możemy przywołać cienie naszych żydowskich sąsiadów. Pamięta ona Siandłę, która przychodziła do prababci po mleko, Icka i Moška, którzy byli sprzedawcami igieł. Prababcia opowiadała, o tym jak podczas wojny Niemcy przyjechali motorami na Łany i ścigali ukrywających się tam Żydów. Nieszczęśnicy chowali się na grobli przy stawie. Widziała, jak jeden z uciekających został zastrzelony, cóż to musiała być za trauma dla małej dziewczynki. Prababcia użyła określenia, że Niemcy ganiłi ich jak jakieś psy.

Ostatni z markuszowskich Żydów - **Wadia Gluzman** był więźniem sanacji, Starszym Strzelcem I Armii Wojska Polskiego, członkiem PZPR, stolarzem. Jako jedyny przeżył wojnę i pozostał w Markuszowie, gdzie się urodził. Był zakochany w Mariannie Opolskiej. Pewnego dnia potarcił go samochód, a Wadia przeklinał, że to oczywiście jego - jako ostatniego z Żydów markuszowskich musiał spotkać taki los. Po śmierci nie został jak inni Żydzi

pochowany na kirkucie, lecz ze swoją ukochaną na cmentarzu katolickim w Markuszowie.

Ksawery Żabicki pochodził z rodziny Żabów, jednak przez wzgląd na bezpieczeństwo musiał je zmienić. Mężczyzna miał słabość do żydowskich kobiet, więc kiedy przyszła wojna zmuszony był ukrywać się w lesie nieopodal Markuszowa. Wraz z nim ukrywały się również Żydówki, które ochraniał. Marianna Żaba z domu Próchniak, jego matka, nosiła im jedzenie. Jednak, kiedy pewnego dnia po Ksawerego przyszły wojska niemieckie i go nie znalazły, wzięli do niewoli jego brata Stefana Żabę (mojego pradziadka). Przetrzytywali go na zamku w Lublinie. Kiedy miał zostać przetransportowany do obozu zagłady rzucił się do ucieczki w pola. Pomimo tego, że został postrzelony w nogę, udało mu się ukryć i przeżyć wojnę. W późniejszym okresie woził Żydom w warszawskim getcie jedzenie. Choć w Markuszowie nie ma żadnego „Sprawiedliwego wśród narodów świata”, czyli osoby, która pomagała Żydom podczas Holocaustu, to bardzo możliwe, że my znaleźliśmy kogoś takiego – wcześniej wspomnianego Ksawerego Żabickiego, brata Stefana Żaby, co potwierdza wpis w rubryce: „Czy ktoś z członków rodziny był prześladowany przez okupanta i za co? W jakiej formie? Wymienić nazwisko i stopień pokrewieństwa? Brat Seweryn za współpracę z Żydami?”.

Pisząc na temat Markuszowskich Żydów, rozmawiałam z **Danem Orenem** – profesorem Uniwersytetu YALE w Stanach Zjednoczonych, który ma żydowskie korzenie wywodzące się z Maruszowa. Wśród niewielu macew, które przetrwały obie wojny światowe znajduje się nagrobek jego praprababci, która nazywała się Sarah Chana Rosenberg i zmarła w 1902 roku. Pan profesor powiedział nam także, że jego krewnymi byli ludzie z rodziny Kohen; Chaim Jankiel Kohen był naczelnym rabinem Markuszowa w latach 70 XIX w. Jego przodkowie pochodzili z klasy średniej, jednak posiadali kamienicę w Lublinie. Rodzinie Dana udało się opuścić Europę i wyjechać do Stanów przed Holocaustem.

Agnieszka Frąć

Artykuł powstał na podstawie projektu przygotowanego pod opieką p. Małgorzaty Janik, polonistki ze szkoły Podstawowej w Przybysławicach (wspólnie z: Dianą Pikul, Filipem Kozakiem, Marcinem Nakoniecznym, Krystianem Maksymiukiem).

Źródła: 1. Archiwa z Markuszowa 2. Opowieści Zofii Łukasik, Hanny Łukasik, p. Dana Orena, 3. Dokumenty Żydowskiego Instytutu Historycznego 4. <http://www.sztetl.org.pl> 5. <http://www.dziennikwschodni.pl/pulawy/77-rocznica-niemieckich-nalotow-na-markuszow,n,1000186808.html> 6. *Hurbana u-gevurata shel ha-ayara Markuszow*, red. D. Shtokfish, Tel Awiw 1955. 7. <http://yadvashem.org/> 10. www.kolumber.pl/g/142617-Lubelszczyzna

PAŁAC HRYNIEWIECKICH W MARKUSZOWIE

Stare fotografie, choć czasem zniszczone i niewyraźne, często pokazują miejsca które dzisiaj już nie istnieją, ale kiedyś tętniły życiem i związane są z nimi ciekawe wydarzenia.

Klasycyistyczna oficyna kuchenna dawnego pałacu w Markuszowie w okresie międzywojennym.

Widok oficyny kuchennej w latach 30. XX w.

Na fotografii z lat 30. XX w. możemy w tle rodzinnego zdjęcia mieszkańców Markuszowa, zobaczyć oficynę kuchenną pałacu Hryniewieckich. Budynek wraz z okolicznymi stawami należał w tym czasie do rodziny Broniewskich – przemysłowców z Garbowa. Zdjęcie markuszowskiej oficyny można również było zobaczyć w Tygodniku Ilustrowanym z 1939 r. (nr 11 s. 209.). Późniejsze zdjęcie z przełomu lat 40/50. XX w. ukazuje nam ten sam budynek, ale już w postaci zniszczonej ruiny.

Kajetan Hryniewiecki wojewoda lubelski w latach 1782–1795.

W Markuszowie w otoczeniu stawów, miał swą okazałą siedzibę ostatni przed rozbiorami wojewoda, Kajetan Hryniewiecki. Pałac w którym mieszkał, był jednym z najwspanialszych w regionie. Dość wcześnie owdowiawszy (nagrobek jego żony Katarzyny Hryniewieckiej (Stempkowskiej h. Suchekomnaty znajduje się w kościele parafialnym w Markuszowie), jako konserwatysta ceniał porządek, ład i spokój. Zimą na początku lat 80. XVIII w., jedna z sąsiadek starościna sieradzka, słynąca z organizowania słynnych nie tylko w najbliższej okolicy kuligów i zabaw, na które zapraszała całą okoliczną szlachtę, postanowiła najechać rezydencję wojewody. Starościna znana była z tego, że uwielbiała huczne imprezy i często doprowadzała wraz z przywiezionymi gośćmi pałacę gospodarzy do ruiny. Warto przytoczyć za słynnym lubelskim pamiętnikarzem Kajetanem Koźmianem co przed 230 laty działo się w Markuszowie:

„(...) podobny temu kulig wyprawiła starościna o trzy mile do Markuszowa, do wojewody lubelskiego Hryniewieckiego, wdowca, starca siedmdziesięcioletniego, rządneho gospodarza, żyjącego z przystojną oszczędnością; a że słabowity i spokojny wojewoda na sam odgłos tej burzy przebiegającej okolicę przeląkł się i to do pani starościny doszło, więc umyśliła mu sprawić niespodziankę; ledwie ją skłoniono, że przez uszanowanie i wieku i zdrowia i urzędu wojewody doniosła mu listem o swojej chęci. Przeraził się starzec i o siebie i o swój pałac, który został świeżo wy reperowany i odświeżony na przejazd Stanisława Augusta. Rządny w domu i zamożny, nie dbał o wydatek, lecz o hałas i nieporządek, których był nieprzyjacielem, chodziło mu. Z początku myślał wyprosić się i ujechać, ale w zimie zawsze zamknięty w ciepłym pokoju i dla obawy paraliżu nie wychylający głowy za próg jego, ujrzał, iż jest koniecznością nieuniknioną przyjąć i wołał się przygotować, niż być zniecka napadniętym lub obrazić panią; wymówił tylko sobie aby kulig był bez podkówek od butów. Wpadł więc niego ten kulig w dzień umówiony; lecz przy drzwiach do wielkiej sali stanęło dwóch hajduków z młotkiem i obcęgami, i rozkwywało gości, odrywając družbom podkówki u obcasów, aby niemi woskowanych posadzek nie porysowali. Wojewoda, chociaż sędziwy, lubił młode i piękne twarze, a było ich dosyć. Gościnność i ciekawość przemogły w nim bojaźń o zdrowie. Drzwi od swego pokoju kazał na rozcież otworzyć, aby się mógł temu udanemu weselu przypatrzeć. Ubrany w żółte buty, żupan biały dymowy, kacawęjkę takąż żółtego koloru z niebieskimi atłasowymi wyłogami, z twarzą podwiązaną białą chustką pod brodę, z głową łąsą, okrytą czarną

atłasową czapeczką, jakby księżą, papalinką zwaną, uważał przesuwające się pary i tak się rozochocił, że przez dwa dni kulig w swym domu zatrzymał. (...)

Klasycyzyczny pałac w Markuszowie nie przetrwał niestety do dzisiejszych czasów, choć był jednym z okazałszych w regionie. Na przestrzeni wieków zmieniali się właściciele, wspaniała budowla podupadała coraz bardziej i w roku 1899 został rozebrany na cegłę. Przetrwała znajdująca się w pobliżu oficyna kuchenna (możemy ją zobaczyć na zdjęciu z lat 30. XX wieku), po wkroczeniu wojsk sowieckich budynek został przez Rosjan zniszczony (sowieci biwakowali w oficynie i ją spalili). Były plany, żeby budynek odbudować i umieścić w nim Ośrodek Zdrowia, niestety plany nie zostały zrealizowane i w latach 50. XX w. pozostałości oficyny zostały rozebrane. Część mieszkańców pamiętająca tą budowlę opowiada o podziemiach, które biegły pod pobliskie stawy.

Spalona oficyna kuchenna w 1944 r. Pozostałość po pałacu wojewody Kajetana Hryniewieckiego

Reprodukcja fotografii markuszowskiej oficyny z Tygodnika Ilustrowanego z 1939 r.

Portret Katarzyny ze Stępkowskich Hryniewieckiej, żony Kajetana Hryniewieckiego.

Nagrobek Katarzyny Hryniewieckiej w kościele parafialnym w Markuszowie.

Rycina markuszowskiego pałacu. Ilustracja Kamila Bartuzi

Fot. S. Łowczak

Elżbieta Wójtowicz

urodziła się 27 listopada 1949 r. w Lublinie jako jedyne dziecko w chłopskiej rodzinie Krystyny i Juliana Poczków mieszkających w Wólce Kątnej w gminie Markuszów. Matka Krystyna była śpiewaczką i poetką ludową spokrewnioną z Janem Pockiem, wybitnym twórcą ludowym, poprzez swego ojca Antoniego Piecha, który był cioteczynym bratem Jana. Niedawno uzyskane informacje potwierdzają też związki rodzinne Juliana Poczków z poetą.

W 1963 r. Elżbieta ukończyła Szkołę Podstawową w Bobowiskach, a w 1967 r. Liceum Ogólnokształcące im. ks. A.J. Czartoryskiego w Puławach. Po maturze z przyczyn rodzinnych, ale i z umiłowania wsi, pozostała na niej, pomagając rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa. W 1969 wyszła za mąż za Stanisława Wójtowicza, rolnika z Wólki Kątnej. Początkowo gospodarowali razem z rodzicami, Elżbieta pracowała okresowo jako nauczycielka w Szkole Podstawowej w Bobowiskach. Po śmierci w 1973 r. Józefa Wójtowicza oraz w 1975 Juliana Poczków, pracowali już samodzielnie na dwudziestohektarowym gospodarstwie.

W 1982 r. ukończyła w trybie zaocznym studia na Akademii Rolniczej w Lublinie, uzyskując tytuł magistra inżyniera rolnictwa. W latach 1982-84 pracowała jako instruktor w Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego w Końskowoli, upowszechniając wiedzę rolniczą w okolicznych wioskach. Od 1983 do 2010 udzielała się społecznie w Poradni Rodzinnej w Markuszowie, wcześniej kończąc Studium w Duszpasterstwie Rodzin Archidiecezji Lubelskiej. Była też radną i przewodniczącą Gminnej Rady w Markuszowie, wiceprzewodniczącą reprezentującą rolników w Radzie Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie, 1998-2002 radną i wiceprzewodniczącą Sejmiku Województwa Lubelskiego. Od 1969 przez 25 lat prowadziła Punkt Biblioteczny w swojej miejscowości. Od 1972 działała w Kole Gospodyń Wiejskich w Wólce Kątnej, a od 2007 w Stowarzyszeniu Kobiet Aktywnych Gminy Markuszów. W latach 2009-19 była prezeską Lubelskiego Forum Kobiet. Od 1999 należy do Puławskiego Klubu Twórców Ludowych, od 2014 do Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Od 1972 aktywnie uczestniczyła w działalności zespołu śpiewaczo-obrzędowego „Wólczanki”, od 1999 do 2010 była jego kierowniczką. Od 2010 prowadzi gminny zespół „Kalina”, który działa w ramach Stowarzyszenia Kobiet Aktywnych, od 2017 we współpracy z Urszulą Firlej. Pasjonuje się pszczelarstwem. Wychowali z mężem 5 dzieci, doczekała się 10 wnuków. W 2012 została wdową.

Wiersze, opowiadki, teksty piosenek, pamiętniki pisała od szkolnych lat. Była zafascynowana poezją swego kuzyna Jana Pocka oraz śpiewem pieśni ludowych w wykonaniu matki. W 1972 kobiety utworzyły w Wólce Kątnej zespół śpiewaczo-obrzędowy „Wólczanki”. Zespół organizował życie kulturalne w swoim środowisku, występował na uroczystościach gminnych, powiatowych, brał udział w Wojewódzkich Przeglądach Twórczości Artystycznej Wsi, gdzie otrzymywał nagrody oraz na Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu. Jego kierowniczką była Krystyna Poczek, ale programy przygotowywała wspólnie z córką. Składały się z regionalnych pieśni ludowych, wierszy lokalnych poetów i własnych, również okolicznościowych dialogów, monologów, opowiadań, legend głoszonych gwarą. Od 1980 „Wólczanki” rozszerzyły swój repertuar o działalność teatralną, (prowadzoną w Wólce już w latach 1960-62). Prezentowały widowiska obrzędowe oparte na lokalnych obrzędach i zwyczajach, których autorką scenariuszy była Krystyna Poczek. Elżbieta pomagała jej w reżyserii, przygotowywała scenografię, aktorzy wspólnie gromadzili rekwizyty. Wystawiono następujące widowiska: „Prządki” (1980), „Obrzęd żniwny” (82), „Swaty” (83), „Narodziny” (84), „Pierzaki” (87), „Dyngus” (89), „Kiszenie kapusty” (91), „Zaręczyny” (93), „Przed Świętami” (95), „Narodziny” (97). Matka i córka grały role w każdym widowisku. Były one wystawiane lokalnie oraz na Wojewódzkiej Scenie Amatora: „Obrzędy i Zwyczaje Świąteczne i Rodzinne w Nałęczowie” zaś „Pierzaki” zakwalifikowały się na Ogólnopolski Sejmik Teatrów Wsi do Tarnobrodzkiego. W 1987 Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie zrealizowała z udziałem „Wólczanek” film „Ślad istnienia” o dwóch ważnych momentach ludzkiego życia, wykorzystując widowisko „Narodziny” oraz „Ostatnią drogę” przygotowaną przez zespół w oparciu o obrzędy pogrzebowe praktykowane w Wólce Kątnej. W 1997 ze względu na stan zdrowia matki Elżbieta sama przygotowała widowisko „Narodziny” włączając scenkę z udziałem dzieci. W 1999 napisała własny scenariusz pt. „Poprawiny”, oparty na wspomnieniach z wiejskich wesel i pierwszych doświadczeń z teściową. Był on prezentowany na Międzywojewódzkim Sejmiku w Tarnobrodzku. Po śmierci matki w 1999 prowadziła dalej działalność zespołu „Wólczanki”. Zastąpiła matkę w Puławskim Klubie Twórców Ludowych. W 2001 Zespół wystawił widowisko „Swaty” (uzupełnione przez Elżbietę nowymi wątkami), które zakwalifikowało się na Ogólnopolski Sejmik Teatrów Wsi w Tarnobrodzku. Jako kierowniczka podjęła starania o wydanie monografii „Wólczanek” i przygotowała znaczną część materiałów. W maju 2002 w Wólce Kątnej odbyła się uroczystość jubileuszu 30-lecia zespołu z udziałem władz wojewódzkich. Miała miejsce promocja wydania „O Tobie Ziemi Nasza” opisująca jego działalność kulturalną dla „małej Ojczyzny” i prezentująca sylwetki osób „Wólczanki”. wystąpiły, jak zawsze, na dożynkach gminnych i powiatowych. W tych ostatnich uczestniczyły w konkursie na najlepszy program dożynkowy i zdobyły I miejsce. Jesienią brały udział w Koncercie Ludowej Pieśni Religijnej organizowanym w Wąwolnicy oraz w Powiatowym Dniu Kultury. W 2003 przygotowała widowisko „Wionkowy Cwatek”, wg własnego scenariusza, oparte na zwyczaju wicia wianków przez gospodynie w oktawę Bożego Ciała.

Było prezentowane na Międzywojewódzkim Sejmiku Teatrów Wsi w Stoczku Łukowskim, następnie w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie, podczas Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu, w wielu innych miejscowościach, a w 2004 podczas warsztatów dla młodzieży LO w Puławach oraz w Dzień Teatru Obrzędowego w Warszawie. Zespół zdobył kolejną nagrodę na Puławskim Dniu Kultury. W 2007 „Wionkowy Cwatek” był wystawiony dla studentów UMCS i odbyła się dyskusja z udziałem prof. Katarzyny Smyk. W 2005 w jubileusz 25-lecia Wojewódzkiej Sceny Teatru Obrzędowego w Nałęczowie, „Wólczanki” zaprezentowały widowisko „Pierzaki”. Młodzież szkolna z Markuszowa po konsultacji z p. Elżbietą wystawiła scenkę „Wigilia”. W kolejnych latach „Wólczanki” uczestniczyły w uroczystościach gminnych, miały miejsce wspólne programy z osobami z innych wsi, prezentacje pieśni ludowych itp. Od 2007 członkinie zaangażowały się w działalność Stowarzyszenia Kobiet Aktywnych Gminy Markuszów, gdzie zrodził się pomysł organizowania festynów w „Krainie Jana Pocka - od ziarenka do bochenka”. Pokazom kulinarnym, wystawom rękodzieł towarzyszyły występy artystyczne przygotowywane przez p. Elżbietę. Do „Wólczanek” dołączyły członkinie Stowarzyszenia z innych miejscowości i w 2010 powstał gminny zespół „Kalina”, (nazwę wzięto z wiersza Jana Pocka). Prowadziła go kierowniczką „Wólczanek”, od 2017 przy współudziale Urszuli Firlej. Brał udział w dożynkach gminnych, powiatowych, uroczystościach 3 Maja, 11 Listopada, w Festiwalu Pieśni Religijnej, w festynach i innych. Działalność teatralną rozpoczął w 2014 widowiskiem „Na Świętego Jona”. Przygotowała go p. Elżbieta, wg własnego scenariusza napisanego po rozmowach z najstarszymi osobami w okolicy. Przedstawiał odbywanie sobótek w Wólce Kątnej jeszcze w XX wieku i został wystawiony najpierw w tej miejscowości, potem Markuszowie oraz na Międzypowiatowym i Międzywojewódzkim Sejmiku Teatrów Wsi oraz w 2017 na ogólnopolskiej imprezie „Wianki 2017” w Warszawie, gdzie „Kalina” przewodniczyła uroczystościom śpiewała rodzime pieśni sobótkowe w korowodzie i na stołecznej estradzie. Ponownie została tam zaproszona w 2018, wystawiła „Swaty” i podobny program - było wicie wianków, opowieści o zwyczajach świętojańskich i pszczołach.

W 2015 „Kalina” przewodniczyła dożytkom wojewódzkim i wystawiła Obrzęd żniwny. W 2016 „Swaty” w Gminie, podczas otwarcia Izby Regionalnej, w 2017 w Nałęczowie. W 2017 Stowarzyszenie Kobiet aktywnie uczestniczyło w projekcie „Wielki powrót, czyli Rok Jana Pocka”. W 2020 „Kalina” wystawiła widowisko „Poprawiny” w Markuszowie i Nałęczowie, w 2022 „Miodobranie” wg scenariusza i w reżyserii E. Wójtowicz. Od dziesięciu lat Elżbieta, po śmierci męża, zajmuje się pszczołami i zafascynowana tymi niezwykłymi owadami oraz ich rolą w przyrodzie i znaczeniem dla człowieka opowiadała o tym w takiej formie innym. W każdym widowisku autorka scenariuszy brała udział i grała rolę Matki, bądź Gospodyni. W przygotowanie scenografii widowisk, w sprawach organizacyjnych angażował się dyr. GOK Sławomir Łowczak, prezeska „Kobiet Aktywnych” Teresa Nowaczyk, Urszula Firlej i inne osoby. W 2019 członkinie „Kaliny” uczestniczyły w międzygminnym projekcie teatralnym „Od Dyngusa do Heroda”, brały udział

w warsztatach. p. Elżbieta prowadziła z tematyki teatru obrzędowego i z kierowniczkami dwóch innych zespołów przygotowały widowisko końcowe. „Kalina” była wielokrotnie nagradzana na Powiatowym Dniu Kultury. W Stowarzyszeniu Lubelskie Forum Kobiet p. Elżbieta jako prezeska zrealizowała trzy projekty, które dotyczyły też działalności kulturalnej. Były to: „Wiedza i śmiałość”, „Na szlakach tradycji i kultury Lubelszczyzny”, „Więcej wiedzy, lepiej działać - z teatrem za pan brat”. Ich celem było przygotowanie kobiet do działania jako animatorki w swoich środowiskach, poznanie kultury ludowej Lubelszczyzny, sposobu wykonania niektórych rękodzieł, wiedzy z zakresu teatru, w tym obrzędowego. Zachętą do tej ostatniej działalności było przygotowanie widowiska z udziałem beneficjentek.

W Puławskim Klubie Twórców Ludowych p. Elżbieta jest członkiem Zarządu, uczestniczy w jego pracach. Prezentuje twórczość literacką podczas spotkań, nie tylko swoją, ale też tych co, odeszli, Matki, założycieli Klubu: Jana Pocka, Bronisława Pietraka, przypomina ich biografie i dokonania. Na spotkaniach opowiada o zwyczajach, obrzędach, pszczołach. Prowadzi warsztaty z gwary dla młodzieży. Na powiatowym Przeglądzie Twórczości Ludowej w 2014 zdobyła statuetkę gawędziarki. Wznowiła działalność teatralną w Klubie praktykowaną w latach 80-tych. W 2019 dwukrotnie wystawiono widowisko „Swaty”. W 2020 przygotowała scenariusz „Wesela” do projektu Ministerstwa Kultury, złożonego przez „Dom Chemika”. Powstał on na podstawie wspomnień, opowieści matki - śpiewaczki weselnej i zawiera pieśni pozostawione w rękopisie. W 2021 napisała sześć niedługich scenariuszy do projektu „Od kołyski po grób”, mówiących o najważniejszych momentach ludzkiego życia, pracy codziennej i zwyczajach świątecznych. Brak dotacji oraz epidemia koronawirusa uniemożliwiła realizację widowisk. W 2022 członkinie Klubu przygotowały „Prządki” wg jej scenariusza. Systematycznie uczestniczy w konkursach literackich „Z ziemi wyroste, z serca utkane” organizowane przez Puławski Dom Kultury. W dziedzinie poezji zdobyła: II nagroda 2004, 2009, 2014; III nag. 1999, wyróż. 2019. W dziedzinie prozy: I nag. 2014, 2019, II nag. 2009. Za dramat: nagroda specjalna: 2014, 2019. W ogólnopolskich konkursach pamiątnikarskich zdobyła: w 1984 - II nag. w konkursie „Łączy nas Ziemia” drukowana na łamach „Gromady - Rolnika Polskiego. W 1995 - III nag. konkursie „Rolnicy i wieś polska” wydanie zbiorowe; 1997 w konkursie „Pamiętniki nowego pokolenia chłopów polskich” i wyróżnienie. Wydane w IV tomie pamiętników w 1998.

W Konkursie Literackim im. Jana Pocka bierze udział od 2007, kiedy regulamin pozwolił uczestniczyć niezrzeszonym w STL (z wyjątkiem lat 2012, 2013, 2019). Zdobyła nagrody i wyróżnienia: w dziedzinie poezji nag. II 2014, 2017, 2022, nag. specj. 2011, 2017, 2021, wyróż. 2007, 2008, 2009, 2011, 2016. W dziedzinie prozy: nag. I 2010, nag. II 2020, nag. III 2014, 2015, 2017. Wyróżnienia: 2008, 2009, 2011, 2018, 2022. Wybrane utwory z dziedziny prozy i trzy scenariusze zostały wydane w 2015 przez STL w książce pt. „Gdy ja byłam gospodynią”. Wiersze we wspólnym zbiorze z poezją Krystyny Poczek w 2016 w zbiorze pt. „Kwitną czeremchy i jarzębiny”. Liczne utwory są publikowane w wydaniach pokonkursowych oraz w „Twórczości Ludowej”. Pani Elżbieta ma pamiętniki

dotyczące nie tylko życia rodzinnego, również społecznego, postępu na wsi i wydarzeń na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Prowadzi kroniki działalności zespołów. Posiada odznaczenia: Zasłużony dla Powiatu Puławskiego, Za zasługi dla Lubelszczyzny, Za zasługi dla rolnictwa, Zasłużony działacz Kultury, Zasłużony dla Kultury Polskiej, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Nagroda im. Oskara Kolberga.

Wywiad z panią Elżbietą Wójtowicz

W jakich okolicznościach dowiedziała się Pani o nagrodzie Oskara Kolberga?

- Przyznam się szczerze, że byłam zaskoczona. Wprawdzie wcześniej dostałam informację ze Stowarzyszenia Twórców Ludowych z Lublina, że jestem do tej nagrody zgłoszona, ale z komentarzem, że nie zawsze otrzymuje się ją na pierwszy wniosek. Miałam w domu wizytę kilku osób z organizatorów Nagrody, którym prezentowałam swoje pisemne materiały i wydania. Informację o otrzymaniu jej i terminie wręczenia na Zamku Królewskim 6 lipca otrzymałam pisemnie, wcześniej była umieszczona w Internecie. Wśród laureatów była większość muzyków i śpiewaków i tylko dwie osoby z zakresu literatury ludowej.

Serdecznie gratulujemy takiej nagrody.

- Miałam satysfakcję, że otrzymałam ją jako twórczyni ludowa. Wiele zawdzięczam w tej dziedzinie mojej mamie Krystynie Poczek i zabierając głos o tym powiedziałam oraz to że jestem z Ziemi Puławskiej, krainy Jana Pocka.

Jest Pani laureatką wielu nagród, która jest dla Pani szczególnie ważna?

- Prestiżowa jest Nagroda im. Oskara Kolberga, ale i inne są ważne. Bardzo cenię sobie nagrody otrzymane w ogólnopolskim Konkursie Literackim im. Jana Pocka. Mając wykształcenie mogłam w nim uczestniczyć dopiero od 2007 roku, kiedy zmieniono regulamin Konkursu. Otrzymałam w nim wiele wyróżnień i nagród. W dziedzinie prozy nagrodę I w 2010 i kilkakrotnie II, w dziedzinie poezji trzykrotnie nagrodę II i tyle samo specjalną. Mam też nagrody w konkursie „Z ziemi wyrosłe, z serca utkane” organizowanym przez Puławski Dom Kultury. Byłam też nagradzana w ogólnopolskich konkursach pamiątkarskich takich jak „Łączy nas Ziemia” „Pamiętniki nowego pokolenia chłopów polskich” Bardzo ważne są dla mnie nagrody zdobyte przez zespoły „Wólczanki” i „Kalina” na międzywojewódzkich i ogólnopolskich Sejmikach Teatrów Wsi.

Skąd wziął się Pani pseudonim Czeremcha?

- Od dziecka podziwiam taki krzew o nazwie czeremcha, który jest nieraz rozrosły w różnych nie zawsze dogodnych miejscach. Bardzo wcześnie pokrywa się lawiną białych, drobnych, ale niezwykle wonnych kwiatów. Jak pisałam w wierszu, ze skowronkiem czyni wiosnę. W lipcu bardzo obficie owocuje, choć nikt się nie troszczy o to. Jako dziecko spożywałam z rówieśnikami jej czarne, cierpkie

jagody, dla nas bardzo smaczne. Chcę być żywotna i twórcza jak czeremcha, mimo nie zawsze dogodnych warunków i sytuacji.

Co sprawiło, że zaczęła pani pisać?

- Trudno powiedzieć, ale mój pierwszy wiersz powstał, gdy oczarował mnie zachód słońca. Potem były o łanach zbóż, o polu, tak, że podczas szkoły podstawowej miałam już zapisany cały zeszyt. Przyczyniło się do tego również wydanie w 1962 zbiorku Jana Pocka pt. „Małwy”. W mojej rodzinie często się mówiło o kuzynie poccie – był on ciotecznym bratem mojego dziadka Antoniego. Spotykali się nieraz obydwaj podczas pracy w polu. Z moją mamą Krystyną działali wspólnie w Puławskim Klubie Twórców Ludowych, którego on był założycielem. Uczestniczyli w spotkaniach z młodzieżą, o których mama opowiadała. Ja obserwowałam Jana Pocka w kościele, inspirowała mnie jego postać i wiersze, które stanowiły dla mnie wzór.

Co motywuje Panią do pisania?

- Myślę, że potrzeba serca. Z własnej woli zostałam na wsi, gdy inni odchodzili do miasta, bo wieś mnie urzekła i od wczesnych lat pracowałam na ziemi. Gdy w naszej wiosce w 1966 roku po raz pierwszy rozbłysło światło elektryczne, wierzyłam, że dokona się wielki postęp na wsi. Chciałam w tym uczestniczyć, a zwłaszcza działać dla rozwoju kultury. Zaczęłam od Punktu Bibliotecznego, który prowadziłam ponad 20 lat. W 1972 wspólnie z mamą utworzyliśmy zespół „Wólczanki” i przygotowujemy jego programy. Wspierałam ją pisząc nie tylko wiersze, ale i opowiadki, monologi, dialogi, legendy, teksty śpiewek. Systematycznie pisałam pamiętniki, zapisując wydarzenia w naszym środowisku, również w życiu społecznym i politycznym. Prowadziłam kronikę. Interesowały mnie też dawne zwyczaje i obrzędy ludowe naszego środowiska.

Czy do zostania poetką potrzebne jest wykształcenie? Wiemy, że ma Pani talent przekazany w genach. Pani mama była poetką, jest Pani krewną Jana Pocka.

- Do zostania twórcą ludowym nie potrzebne jest wykształcenie, a bardziej więź emocjonalna ze środowiskiem, w którym się żyje i o nim pisze. Dobrze jest, gdy człowiek posiada ten dar nazywany talentem. Jan Pock był moim krewnym „po kądzieli”, ale też jak się ostatnio dowiedziałam, od strony ojca, bo jego dziadek pochodził z Wólki Kątnej. On posiadał wielki talent, a do mnie z tego wspólnego pnia „dosączyło” się zapewne kilka kropel, ale jestem za to wdzięczna. Przychodzi i do mnie wena twórcza, dzięki której piszę wiersze i opowiadam prozą o otaczającym mnie świecie, zdarzeniach, ludziach, ich losach i zwyczajach. Boleję, że miałam i mam wiele obowiązków i wciąż za mało czasu na twórczość literacką.

Jakie cechy charakteru przydają się Pani w pisaniu?

- Odczuwam potrzebę wyrażania swoich uczuć i doznań związanych z życiem i pracą na wsi oraz ukazania innym piękna i bogactwa wiejskiego środowiska. Myślę, że należy być dobrym obserwatorem, cierpliwym słuchaczem i starać się w miarę wiernie przenosić to na papier. Pisanie wymaga cierpliwości i wytrwałości oraz wyobraźni, zwłaszcza przy scenariuszach widowisk.

Co czuje Pani podczas tworzenia?

- Lubię tworzyć i cieszę się, gdy znajduję na to czas. Nieraz przez jakiś okres składa mi się w myślach wiersz i wreszcie mogę go zapisać i poprawiać. Żyję jakąś opowiadką i nabiera ona kształtu.

Czy jest Pani zadowolona ze swoich dzieł?

- Raczej z utworów. Wydany mam zbiór opowiadań, legend i scenariuszy pt. "Gdy ja byłam gospodynią", wspólny zbiór wierszy z matką pt. „Kwitną czeremchy i jarzębiny”, jestem współautorką monografii zespołu „Wólczanki” pt. "O Tobie Ziemo nasza". Moje utwory były drukowane w „Twórczości Ludowej” oraz w wydawnictwach pokonkursowych. Posiadam ich wiele w rękopisach. Cieszę się, że stanowią zapis zwyczajów i obrzędów.

Jest Pani autorką scenariuszy, w czym Pani odnajduje się lepiej?

- Wiersze piszę rzadziej, kiedy chcę wyrazić jakieś szczególne przeżycia, których doznaję, gdy przychodzi wena. W prozie czuję się swobodniej, opisuję to co mnie pasjonuje, wydaje się ciekawe i interesujące. Z zespołem „Wólczanki” graliśmy wiele widowisk obrzędowych wg scenariuszy Krystyny Poczek. Ja pomagałam matce w reżyserii i scenografii. Po jej śmierci w 1999 r. pisałam już własne scenariusze takie jak: „Poprawiny”, „Wionkowy Cwatek”, „Na Świętego Jona”, „Wesele” „Okrężne po żniwach”, „Od kołyski po grób”, „Miodobranie”, „Od lnionego ziaronka do płócionka”. Scenariusze są pisane naszą regionalną gwarą. Były one wystawiane przez zespół „Wólczanki”, Klub Twórców Ludowych w Puławach oraz Zespół „Kalina” działający od 2010 roku w ramach Stowarzyszenia Kobiet Aktywnych Gminy Markuszów.

Po rozmowie ze mną o zwyczajach wigilijnych Bożego Narodzenia młodzież szkolna z Markuszowa przygotowała w 2005 widowisko „Wigilia” i wystawiła go w Nałęczowie.

Jak wygląda Pani typowy dzień podczas pisania?

- Mam wiele zajęć, dlatego rzadko przeznaczam cały dzień na pisanie. Jeżeli mam wybór piszę z rana, jeżeli nie, to w wolnym czasie, z konieczności do późnego wieczora.

Miałam przyjemność brać udział w widowisku teatralno-obrzędowym „Miodobranie”. Zauważyłam także, że Pani ma talent do reżyserowania. Mogłaby nam Pani coś o tym powiedzieć.

- Reżyserowanie nie jest łatwe, trzeba odpowiednio dobrać osoby do danej roli, rozmieścić ich na scenie, zalecić odpowiednie gesty, zachowanie i mowę. Jest mi trudniej, bo sama zawsze gram w widowisku jedną z postaci. W zespole „Kalina” jesteśmy zgraną grupą, chętnie korzystam z uwag i pomocy innych. Pani Urszula Firlej przygotowuje oprawę muzyczną z akompaniamentem, Pan dyrektor Sławomir Łowczak, Pani Prezes Stowarzyszenia Teresa Nowaczyk i inne osoby przygotowują scenografię. Uważam, że takie wspólne działanie daje dobre efekty.

Jaką wiadomość chciałaby Pani przekazać młodemu pokoleniu?

- *Wykorzystujcie swoje talenty i bądźcie aktywni. Bądźcie uważnymi obserwatorami rzeczywistości, ale miejcie szacunek do tradycji i zwyczajów, do naszych regionalnych pieśni ludowych. Kultura ludowa to nasz wielki skarb, który musicie chronić zwłaszcza wy uczniowie szkoły, której patronem jest Jan Pócek, wybitny poeta ludowy.*

Dziękujemy za rozmowę.

Wywiad przygotowali i przeprowadzili uczniowie klasy VIIIb Blanka Buczkowska, Sylwia Pecio, Dawid Zajac pod opieką nauczyciela polonisty p. Katarzyny Banaszek

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu wspieranie osób i rodzin w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia. GOPS w Markuszowie wspiera, a nie wyręcza osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Pozwala także zapobiegać trudnym sytuacjom życiowym, wspierając ich przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem. **Ośrodek świadczy zarówno pomoc finansową jak i rzeczową.** Ośrodek podejmuje również szereg innych działań m.in.: praca socjalna - z tej formy pomocy w roku 2022 skorzystało 8 rodzin. Podejmuje działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym: organizuje spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego; w rodzinach, w których występowała przemoc domowa założone zostały „Niebieskie Karty” ogółem 10. Zespół Interdyscyplinarny odbył 24 spotkania. Współpracuje z organizacjami pozarządowymi w sprawie pomocy żywnościowej dla klientów Ośrodka, kieruje osoby do placówek, współpracuje z innymi instytucjami (m.in. Policja, Służba Zdrowia, PUP, Sądy, Kuratorzy, ZUS, KRUS, PCPR i inne) w celu rozwiązywania problemów społecznych. Podejmuje działania wobec dłużników alimentacyjnych zmierzające do ściągnięcia zaległości.

Na zadania realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Markuszowie w roku 2022 poniesiono następujące wydatki: 1. Wydatki na Pomoc Społeczną: zasiłki i pomoc w naturze 17 850, odpłatność za pobyt mieszkańca w DPS 191 533, koszty dożywiania w tym posiłki dla uczniów 4 189, usługi opiekuńcze 33 756, piecza zastępcza 90 689, wydatki na wypłatę dodatków mieszkaniowych 1 122 zł.

2. Wydatki na świadczenia rodzinne, alimentacyjne, opiekuńcze i wychowawcze: zasiłki rodzinne z dodatkami 307 488, zasiłki pielęgnacyjne 218 214, świadczenia pielęgnacyjne 1 229 159, specjalny zasiłek Opiekuńczy 0, zasiłek dla Opiekuna 0, fundusz alimentacyjny 59 213, świadczenie rodzicielskie 36 737, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka 14 000, świadczenie wychowawcze (500+) 1 212 690 zł.

3. Wydatki inne zadania zlecone do realizacji w 2022r.: dodatek węglowy 2 001 000, dodatki na inne źródła ciepła 84 000, dodatki osłonowe 385 616, wypłata jednorazowego świadczenia 300 zł dla obywateli Ukrainy 20 100 zł.

Praca Ośrodka to również cały szereg innych działań: Praca socjalna, z tej formy pomocy w 2022 r skorzystało 8 rodzin. Szczególnie była to pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, sporządzanie dokumentacji, w celu ustalenia niepełnosprawności, pomoc w uzyskaniu alimentów, przeprowadzanie wywiadów alimentacyjnych na zlecenie innych Ośrodków, jednostek i Fundacji Pomocowych, współpraca z pedagogami szkolnymi, kuratorami sądowymi i społecznymi, Policją jak też współpraca z GKRPA. W 2022 r. GOPS podjął też szereg działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na bieżąco zadania z tego obszaru realizował Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie powołany zarządzeniem Wójta Gminy. W okresie od stycznia do grudnia odbyły się 24 spotkania Zespołu (lub grup roboczych). W rodzinach, w których występowała przemoc domowa założone zostały „Niebieskie Karty” – ogółem 10. Do każdego przypadku powołana została grupa robocza składająca się z przedstawicieli instytucji pomocowych tj. Policji, pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, kuratorów czy też służby zdrowia. Skład grupy uzależniony jest od potrzeb i specyfiki danej rodziny. Zadaniem grupy roboczej było zdiagnozowanie i ustalenie planu pomocy prowadzącego do złagodzenia, a docelowo wyeliminowania zjawiska przemocy, co w dalszym etapie jest monitorowane przez poszczególne służby.

kierownik GOPS Irena Opolska

Z MIŁOŚCI DO KWIATÓW

Magdalena Pasek

Aura ostatnio nas nie rozpieszcza - na dworze jest szaro i ponuro, a dni są bardzo krótkie. Jeżeli chcemy przenieść się w trochę inne, bardziej optymistyczne miejsce, to proponujemy odwiedzić **Pracownię Florystyczną pani Magdaleny Pasek**. Tam z pewnością poczujemy się inaczej. Obcując z zielenią i pięknem kwiatów od razu nabierzemy energii do życia. Nasze dobre samopoczucie nie będzie wyłącznie zasługą roślin, lecz również podejścia właścicielki. Pani Magdalena jest osobą niezwykle pozytywną. Jej uśmiech, optymizm i dobra rada, na równi z kwiatami, sprawiają, że nasz dzień będzie lepszy. Zaprosiliśmy tę niezwykłą markuszowiankę do szkoły, by porozmawiać - nie tylko o kwiatkach, ale także o spełnianiu marzeń, pasji i miłości do własnego zawodu.

Wiktor: Jak zrodziło się u Pani zamiłowanie do kwiatów?

- Każdy człowiek powinien znaleźć dla siebie pasję. To bardzo ważne. Ja już w dzieciństwie lubiłam kwiaty, uwielbiałam pleść z nich wianki. Teraz moja pasja przerodziła się w zawód. Dzięki temu robię, to co kocham.

Szymon Ch.: Skąd się wziął pomysł na założenie przez Panią kwiaciarni?

- Dostyc długo marzyłam o tym, by założyć kwiaciarnię. Chciałam mieć coś swojego i coś, co mnie będzie pchało do przodu. Nie była to łatwa decyzja. Jeżeli człowiek ma stałą pracę i pewność comiesięcznej wypłaty, pomysł by z tego zrezygnować na rzecz własnej firmy, jest dostyc ryzykowny. Trudno jest wyjść ze strefy komfortu. U mnie impulsem do zmiany był moment, gdy urodziłam syna. Siedziałam w domu i pomyślałam, że jak nie teraz, to nigdy. Jak znów odłożę tę decyzję, to potem nie starczy mi odwagi.

Szymon Ch.: Od ilu lat istnieje Pracownia?

- Od 2 i pół roku.

Szymon D.: Jakie trzeba mieć predyspozycje, by zostać florystą? Czy każdy może nim być?

- Myślę, że w każdym zawodzie bardzo ważne jest zamiłowanie do tego, co się robi. Można wyuczyć się pewnych rzeczy, ale jeżeli nie wkładamy serca w to co robimy, nie będziemy w tym dobrzy. We florystyce jest podobnie. Można nauczyć się doboru kolorów, technicznych rzeczy, jednak, gdy wykonujemy nasz zawód bez pasji, efekty naszej pracy nie będą zadawalające. Ważne także, aby florysta miał poczucie estetyki i zmysł piękna.

Szymon D.: Jaką szkołę należy ukończyć, aby zostać florystą?

- Aby zostać dyplomowanym florystą, należy ukończyć roczną szkołę policealną. Po zdaniu egzaminu państwowego uzyskuje się dyplom zawodowy i tytuł florysty.

Bartek: Czy układanie bukietów to ciężka praca? O czym należy pamiętać układając kwiaty?

- Czasami, aby powstał duży bukiet, trzeba wykonać ciężką pracę - męczą się głównie ręce. Jednak z czasem dłonie się przyzwyczajają i z każdym bukietem, który się układa jest lepiej. Przy tworzeniu bukietów ważny jest sposób ułożenia łądzyk oraz estetyka. Kwiaty muszą do siebie pasować. Należy jednak pamiętać, że każdy ma swój własny gust. Ludziom podobają się różne rzeczy i ja staram się nie narzucać swojej woli - należy słuchać klienta i znaleźć kompromis między wizją zamawiającego wiązanek, a tym, co można pod względem technicznym wykonać.

Nastka: Jakie są najpopularniejsze gatunki kwiatów, z których układa się bukiety?

- Najpopularniejsze są róże. Obecnie do łask powróciły też goździki, które przez długi czas były zapomniane i kojarzone z odległą epoką. Teraz są doceniane i często dokładane do bukietów. Goździk jest kwiatem bardzo trwałym i pięknie wygląda. Popularna jest też gerbera.

Nastka: Jakie kolory róż są najczęściej wybierane?

-Królują czerwone róże. Czasami, gdy bukiet ma być wręczany w sytuacji oficjalnej (np. dla szefostwa), wybierane są inne kolory róż, np. różowe lub zielone, które są ostatnio coraz bardziej popularne.

Wiktor: Jakie kwiaty wybierają najczęściej mężczyźni dla swoich ukochanych?

- Oczywiście czerwone róże - są one oznaką ogromnej i dozgonnej miłości. (*śmiech*)

Nastka: Czy zdarza się, że żony kupują kwiaty dla mężów?

-Bardzo rzadko. Jeżeli już kobieta kupuje kwiaty dla mężczyzny, to zazwyczaj dla jakiejś ważnej osoby z pracy.

Natalia: Jakie są teraz trendy w bukietach ślubnych?

- Każda przyszła panna młoda ma swój własny pomysł na bukiet. Jeżeli chodzi o formę, to najczęściej wybierany jest kształt kuli. Czasami w bukietach są same kwiaty, innym razem kwiaty z dużą ilością „zieleniny”. W tym temacie ważna jest pora roku, miesiąc, w którym brany jest ślub. Dostępność danych kwiatów zmienia się w ciągu roku. Najczęściej wybierana są róże i eustomy. W sezonie letnim popularne są piwonie, a np. na jesieni hortensje. Jeżeli chodzi o kolorystykę to przeważa biel i jasne kolory. Czasami wybierane są bukiety w intensywnych barwach, np. bordowe.

Filip: Czy stroi pani kościoły na ślub i sale weselne?

-Tak, zajmuję się też dekoracją kościołów i sal weselnych.

Filip: Jak wygląda taka dekoracja?

- W wystroju kościoła moim zdaniem ważny jest minimalizm. Podczas ślubu najważniejsza jest przysięga, a nie kwiaty. Delikatne dekoracje pojawiają się przed ołtarzem i wzdłuż drogi do ołtarza. Natomiast jeżeli chodzi o wystrój sali, to moim zdaniem, można poszaleć. Sala, w której jest pełno kwiatów, na pewno zrobi wrażenie na gościach. Najbardziej dekoracyjnym miejscem jest ścianka za nowożeńcami oraz stół państwa młodych.

Hubert: O czym należy pamiętać, aby bukiet, który dostaniemy jak najdłużej pięknie wyglądał?

- Aby bukiet był trwały, warto stosować specjalne odżywki do kwiatów ciętych, które można kupić w każdej kwiaciarni. Ważne jest też codzienne podcinanie łądyg - około jeden centymetr pod bieżącą wodą. Łodyga zasysa wtedy wodę, a nie powietrze.

Nasze przedszkole...

Wiktoria: Które kwiaty doniczkowe wybierają najczęściej markuszowianie?

- Na prezent zwykle wybierane są storczyki, a do domu wszystkie kwiaty, które nie wymagają skomplikowanych zabiegów pielęgnacyjnych. Dosyć popularnymi kwiatami prezentowymi są także kalanchoe i cyklameny. Trudno jednak sprawić w warunkach domowych, aby ciągle kwitły.

Igor W.: Jakie są najdroższe kwiaty wykorzystywane we florystyce?

- W większych miastach, np. w Warszawie, można kupić kwiaty nawet za kilka tysięcy złotych. Na giełdzie w Elizówce, gdzie się zaopatruję, nie ma tak kosztownych okazów. Jednym z droższych jest protea królewska - za jedną sztukę trzeba zapłacić około 80 zł.

Patrycja: Kiedy ma Pani najwięcej pracy, przy jakim święcie?

- Najwięcej pracy mam przy święcie Wszystkich Świętych. Od września już realizuję zamówienia. Natomiast wiązanki ze świeżych kwiatów mogę wykonać najwcześniej 3 dni przed tym świętem. W przeciwnym razie by zwiędły. Myślę, że te kilka dni przed 1 listopada są najbardziej intensywne w mojej pracy. Kolejnym świętem, które wymaga ode mnie ogromnej mobilizacji jest Dzień Kobiet. Nie wychodzę wówczas z kwaciarni do późnych godzin wieczornych.

Sebastian: Jaki był największy bukiet, który Pani wykonała?

- Największy bukiet, który wykonałam to kosz kwiatowy dla jubilatki, która kończyła siedemdziesiąt lat. Kosztował 1200 złotych. Był tak ogromny, że miałam problemy przy wynoszeniu go z kwaciarni. Bukiet liczył 70 kwiatów. W środku znajdowała się wspomniana już dziś protea królewska, która symbolizowała jubilatkę. Otaczały ją róże i gerbery, które uosabiały ludzi z najbliższego otoczenia osoby obdarowanej.

Igor Z.: Które kwiaty są Pani ulubionymi?

- Uwielbiam, jak chyba każda kobieta, róże. Nigdy mi się nie nudzą. Bardzo lubię też tulipany.

Mateusz: Czy lubi Pani swoją pracę?

- Jest takie przepiękne przysłowie: „*Rób to co kochasz, a nie przepracujesz, ani jednego dnia*”. U mnie to się sprawdza. Realizuję się w swoim zawodzie i naprawdę uwielbiam, to co robię.

Uczniowie: Bardzo dziękujemy za rozmowę.

- To ja dziękuję za zaproszenie.

Wywiad przygotowali i przeprowadzili uczniowie kl. V b pod kierunkiem wychowawczyni p. Eweliny Kuflewskiej.

Wakacje, wakacje i po wakacjach. 1 września 2022 r. rozpoczęliśmy kolejny rok szkolny 2022/2023.

W lipcu dzieci mogły uczęszczać do przedszkola na zajęcia opiekuńczo – wychowawcze, natomiast w sierpniu odbył się remont (malowanie) kuchni oraz pionu żywieniowego.

Nie zmieniła się w porównaniu z rokiem ubiegłym ilość grup. Każda z nich otrzymała własną nazwę, i tak: 3-latki to Żabki, 4-latki Serduszka, a 5-latki to Słoneczka. Mimo zakończenia wakacji humory dopisywały i z nadzieją patrzyliśmy na nadchodzące miesiące w naszej placówce. Z zachowaniem zasad bezpieczeństwa w Przedszkolu nie mogło zabraknąć dorocznych uroczystości, których w porównaniu z rokiem ubiegłym udało się zorganizować o wiele więcej. Zapoczątkowane zostały one przez Dzień Przedszkolaka. Kolejnymi imprezami przedszkolnymi były: Dzień Chłopaka, Święto Dyni, Dzień Postaci z Bajek, Dzień Jeża, Święto Niepodległości, Dzień Kredki, Dzień Buraka, Dzień Pluszowego Misia oraz zabawa andrzejkowa połączona z konkursami i wróżbami. Wybrane zdjęcia z w/w imprez mogliście Państwo obejrzeć na stronie internetowej naszego Przedszkola.

W ramach realizowanego przez GDK w Markuszowie projektu „Markuszów, historia nieoczywista” przedszkolaki obejrzały wystawę starych fotografii.

Ukoronowaniem przedszkolnych atrakcji była wizyta św. Mikołaja w dniu 8 grudnia, który we współpracy z rodzicami przyniósł dzieciom mnóstwo prezentów.

„Czytanie dzieciom” – to kolejna akcja w naszym przedszkolu organizowana przy współpracy rodziców i uczniów Wolontariatu ze Szkoły Podstawowej im. Jana Pocka w Markuszowie. Wszystkim, którzy umilili czas dzieciom, bardzo serdecznie dziękujemy.

W porze jesiennej zawitał do naszego przedszkola teatrzyk pt.: „*ZŁOŚLIWOŚCI JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI*” z Krakowa. W trakcie spektaklu dzieci miały możliwość kontaktu z żywym aktorem a także nabyły umiejętności nazywania emocji swoich i innych.

Przedszkole przystąpiło również do projektów: Porozumienie bez przemocy NVC w szkole i w przedszkolu. Mediacje w latach 2021 – 2023.

Kampania społeczna „Przytul Dziecko – Dołączcie i Wy!”. Celem tej kampanii społecznej jest zwiększenie świadomości związku przytulania z rozwojem oraz wsparcie pedagogów i rodziców poprzez dostarczanie materiałów edukacyjnych poświęconych rozwojowi dzieci. Więcej informacji dla Rodziców i placówek: www.przytuldziecko.pl albo Facebook: przytul dziecko.

„NVC w edukacji” to program szkoleniowo – wdrożeniowy Instytutu Edukacji Pozytywnej. Komunikacja bez Przemocy (czyli NVC) to niezbędny element rozwoju i działania każdej placówki edukacyjnej i wychowawczej, która chce zbudować klimat sprzyjający zdrowiu psychicznemu dzieci i młodzieży.

Wszystkich chętnych do śledzenia na bieżąco przedszkolnych działań i projektów zapraszamy na przedszkolną stronę internetową:

www.przedszkole-markuszow.pl

dyrektor przedszkola Maria Łubek

Projekt

"Markuszów | Historia nieoczywista"

Dom kultury w Markuszowie przy współpracy ze Szkołą Podstawową w Markuszowie realizował projekt pt. "Markuszów | Historia nieoczywista" odbywający się w ramach konkursu "Patriotyzm Jutra" edycja 2022. „Patriotyzm Jutra” to ogólnopolski program dotacyjny realizowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego służy odkrywaniu i upowszechnianiu wiedzy z zakresu historii Polski oraz wspiera inicjatywy angażujące społeczność w działania poświęcone pielęgnowaniu i promowaniu lokalnego dziedzictwa i kultury. W ramach projektu wspólnie z młodzieżą poszukiwaliśmy starych fotografii, po wybraniu najciekawszych zostały one opisane i zaprezentowane w postaci wystawy, został wydany także katalog wystawy. Podczas warsztatów młodzi mieszkańcy wędrowali po Markuszowie ze starymi fotografiami w rękę, odnajdowali widoczne na nich miejsca i odtwarzali współcześnie sceny widoczne na archiwalnych zdjęciach. Uczestnicy projektu na warsztatach nie tylko poznawali ciekawostki dotyczące lokalnej historii, uczyli się pracy z kamerą, robienia zdjęć i obróbki fotografii, montażu filmów i wykorzystywania nowoczesnych technologii. Po stworzeniu wystawy odnowionych i pokolorowanych zdjęć przeprowadzone zostały lekcje żywej historii dla wszystkich uczniów szkoły podstawowej oraz przedszkolaków. Zorganizowana została prezentacja pokolorowanych zdjęć dla dorosłych mieszkańców gminy Markuszów. Wystawa archiwalnych zdjęć udostępniana w domu kultury oraz w postaci katalogu wystawy cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców, w żywych lekcjach historii uczestniczyli wszyscy uczniowie szkoły w Markuszowie oraz wszystkie przedszkolaki. Na warsztatach żywej historii młodzi uczestnicy poznawali tajemnice i historię zakłętą na starych fotografiach oraz odkrywali dawny wielokulturowy Markuszów. Poznali historię zakochanego budowniczego kościoła Świętego Ducha Piotra Durie, który na początku XVII w. przybył do Markuszowa, tu przez 15 lat mieszkał wspólnie z żoną Zofią, poznawali historię pochowanego na Markuszowskim cmentarzu wielkiego patrioty ks. Feliksa Trószczyńskiego, ojca chrzestnego Bolesława Prusa. Poznali postać powstańca styczniowego majora Józefa Lenieckiego, który w grudniu 1863 r. dowodził w dużej potyczce z carskimi wojskami pod Markuszowem a później został... inżynierem naftownictwa. Młodzi mieszkańcy gminy Markuszów zobaczyli jak bardzo zniszczony został Markuszów w czasie I Wojny Światowej, poznali życie codzienne mieszkańców w okresie międzywojennym, dowiedzieli się też jak wyglądał Markuszów w czasie II Wojny Światowej, po nalotach z 8 i 10 września 1939 r., zobaczyli jak wyglądało życie podczas niemieckiej okupacji, jak świętowano 3 maja 1945 r., jak wyglądało życie powojenne mieszkańców oraz jak w Markuszowie wyglądały obchody jubileuszu tysiąclecia chrztu Polski i konkurencyjne państwowe obchody 1000. lecia istnienia państwa polskiego. Osobną lekcją żywej historii wielokulturowego Markuszowa, była opowieść o naszych dawnych sąsiadach markuszowskich Żydach. O ich zwyczajach, kulturze, świętach oraz o potrawach.

Można było posłuchać dawnych popularnych pieśni, zapalić tradycyjny świecznik, nauczyć się radośnie zatańczyć do piosenki Hava Nagila, poznać jej treść, zakręcić dredelem czyli czworobocznym bączkiem służącym do gry podczas święta Chanuka, można było przymierzyć tałęs, tradycyjny szal modlitewny i spróbować macy. Dla młodych odkrywców historycznych tajemnic został przygotowany quest - wyprawa odkrywców pt. „Markuszów - opowieści z historią w tle” gra terenowa umożliwiająca odkrywanie niezwykłych miejsc, zabytków i postaci związanych z historią Markuszowa. Młodzież, dzieci i dorośli oraz całe rodziny z pomocą wierszowanej instrukcji oprowadzającej po istniejącym tylko dzięki potędze wyobraźni nieoznaczonym szlaku poznawali lokalną historię w twórczy i niekonwencjonalny sposób.

Młodzi uczestnicy naszych warsztatów dzięki projektowi „Markuszów | Historia nieoczywista” poznawali dawny, nieistniejący już wielokulturowy Markuszów, jego barwną i niezmiernie interesującą historię, mogli poczuć dumę ze swojej małej ojczyzny i co najważniejsze zarażali zaszczepioną podczas projektu pasją do lokalnej historii swoich rówieśników, rodziny i współmieszkańców. Była to dla nas wszystkich wspólna lekcja patriotyzmu i historii.

Stare fotografie, które specjalnie dla Was pieczołowicie odrestaurowaliśmy i przygotowaliśmy w nowej kolorowej wersji, są udostępnione w domu kultury w postaci wystawy. Mamy nadzieję, że w ten sposób przybliżymy również Wam Historię Naszej Małej Ojczyzny. Wystawa jest dostępna dla wszystkich codziennie do końca marca. Zapraszamy.

dyrektor GDK Sławomir Łowczak

DANE Z ZAKRESU EWIDENCJI LUDNOŚCI i DOWODÓW OSOBISTYCH w 2022 r.

- Liczba urodzeń (dzieci zameldowane na terenie gminy) 24.
- Liczba osób zmarłych 32.
- Liczba osób zawierających związek małżeński 24.
- Liczba rozwodów 8.
- Migracja ludności:
  - liczba osób zameldowanych na pobyt stały 107 (w tym przemeldowania na terenie gminy 32)
  - liczba osób wymeldowanych 67
  - liczba osób zameldowanych na pobyt czasowy 14
- Liczba dowodów osobistych: wydanych 177, unieważnionych 20
- Ilość aktów sporządzonych w USC Markuszów:
  - urodzenia 5 (akty zagraniczne wpisane do rejestru stanu cywilnego),
  - małżeństwa 13 (w tym 2 akty zagraniczne wpisane do RSC),
  - zgonów 14,
- Ilość wydanych odpisów z akt stanu cywilnego 221.
- Ilość aktów przeniesionych z ksiąg stanu cywilnego do systemu rejestrów państwowych 170.

kiernik USC Bożena Komsta

Sesje Rady Gminy Markuszów

XXX sesja 18.07.2022

Głównym tematem sesji było rozpatrzenie raportu o stanie gminy oraz uchwalenie wotum zaufania oraz absolutorium dla wójta - tradycyjnie już uchwały te ostatecznie nie zostały przyjęte.

Sesja rozpoczęła się pytaniami o bieżące remonty dróg, po czym radni przeszli do pytań na temat zaawansowania inwestycji modernizacji placu targowego. Wójt odpowiedział, że jest przygotowana dokumentacja i kosztorys, stwierdził też, że aktualnie nie widzi możliwości ogłoszenia przetargu, ponieważ kosztorys znacznie przekracza ubiegłoroczne założenia finansowe dotyczące tego projektu. Zadanie jest skosztorysowane obecnie na 5 mln a miało kosztować 3 mln. Wójt wyjaśniał, że gmina nie ma możliwości dołożenia kolejnych 2 mln do tego zadania, ponieważ już dołożyła 2 mln do zadania drogowego, które uznaliśmy za priorytetowe w realizacji. Wójt podkreślał, że zależy mu na realizacji tego projektu, dlatego sytuacja będzie cały czas analizowana. Ostateczny termin ogłoszenia przetargu to 18 sierpnia. Po dyskusji radni przystąpili do rozpatrzenia Raportu o stanie Gminy Markuszów za 2021 rok. Wójt przypomniał, że rada podjęła uchwałę na temat obowiązujących danych w raporcie. Dane zostały przygotowane zgodnie z uchwałą. Opisane działania zostały wykonane prawidłowo, plany - zrealizowane, po czym poprosił o udzielenie wotum zaufania. Po krótkiej debacie, w której uwagi zgłosili radni P. Zawada i K. Dąbrowska odbyło się głosowanie, w którym za udzieleniem wotum wójtowi było 6 radnych (S.Dec-Nader, T.Nowaczyk, K.Gawron, S.Osuch, K.Gawron, A.Filipiak), w sesji nie brała udziału A.Pawłot. Przeciw było 8 radnych (L.Woch, K.Buczowski, K.Dąbrowska, P.Zawada, A.Stasiak, A.Szymczyk, S.Murawski, S.Opolski). Nie udzielono Wójtowi wotum zaufania.

Następnie rada przystąpiła do rozpatrzenia sprawozdania finansowego oraz sprawozdania z wykonania budżetu za 2021 rok. Rada zapoznała się z pozytywną opinią o sprawozdaniu, którą wydała Regionalna Izba Obrachunkowa w Lublinie. Skarbnik gminy przypomniawsza, że dochody i wydatki były realizowane zgodnie z założeniami. Wykonanie dochodów 99%, wykonanie wydatków 90%, wykonanie przychodów z zaciągniętych kredytów 100%. Na koniec roku nie odnotowano wymagalnych zobowiązań. Gospodarka finansowa przebiegała w sposób prawidłowy. Przekazano dotację do Powiatu Puławskiego na drogę 15 046 zł, dotowano Gminny Dom Kultury 169 500 zł. Nie były udzielane żadne poręczenia i gwarancje. Zrealizowano wszystkie wydatki inwestycyjne wpisane w plan budżetu sołectw. Przeprowadzono dwie inwestycje z udziałem funduszy unijnych: Niskoemisyjna Gmina Markuszów (wymiana oświetlenia ulicznego) oraz Energia z biomasy i słońca dla Gminy Markuszów (fotowoltaika i wymiana pieców na biomasę). Nie było pytań do sprawozdania.

Przewodniczący Komisji Rewizyjnej S. Osuch przeczytał uchwałę Komisji Rewizyjnej w sprawie wniosku o udzielenie absolutorium Wójtowi Gminy Markuszów za 2021 r oraz uchwałę Regionalnej Izby Obrachunkowej w sprawie pozytywnej opinii do wniosku Komisji Rewizyjnej RG Markuszów o udzielenie Wójtowi absolutorium z tytułu wykonania budżetu w 2021 r.

Radna K Dąbrowska odczytała opinię komisji stałych ze wspólnego posiedzenia komisji rady gminy. Opinia komisji była pozytywna. Nie było pytań, ani dyskusji. Przed głosowaniem wójt poprosił o głos. Podkreślił, że budżet był wykonany praktycznie w 100% i zarówno sprawozdanie jak i absolutorium powinno być udzielone ponieważ rada zajmuje się rzeczywistym wykonaniem budżetu. Powiedział, że w głosowaniu nie chodzi tylko o niego - podziękował pani skarbnik i służbom finansowym oraz wszystkim pracownikom urzędu, którzy wykonywali ubiegłoroczny budżet. To oświadczenie wywołało krótką dyskusję

z radnymi Zawadą i Stasiakiem, następnie odbyło się głosowanie: Za przyjęciem sprawozdania zagłosowało 6 radnych (S.Dec-Nader, A.Filipiak, T.Nowaczyk, S.Osuch, K.Gawron, K.Gawron). Wstrzymało się 8 (S.Opolski, K.Buczowski, S.Murawski, K.Dąbrowska, A.Stasiak, P.Zawada, L.Woch, A.Szymczyk). Uchwała została podjęta (wystarczyła zwykła większość).

Następnie odbyło się głosowanie nad absolutorium dla wójta. Za było 6 radnych (S.Dec-Nader, T.Nowaczyk, A.Filipiak, S.Osuch, K.Gawron, K.Gawron). Przeciw było 8 radnych (S. Opolski, K. Buczowski, S. Murawski, K.Dąbrowska, A.Stasiak, P.Zawada, L.Woch, A.Szymczyk).

Uchwały nie podjęto. (Po sesji Regionalna Izba Obrachunkowa zwróciła się do przewodniczącego rady o przygotowanie uchwały o nieudzieleniu absolutorium wójtowi, w związku z 8 głosami „przeciw”, ostatecznie jednak taka uchwała nie została przygotowana).

Rada ponadto jednogłośnie podjęła uchwałę w sprawie ustalenia średniej ceny jednostki paliwa w gminie Markuszów na rok szkolny 2022/2023. Sesję zakończyła informacja wójta o pracy między sesjami.

XXXI sesja 11.08.2022

Sesja została zwołana, aby wprowadzić zmiany w budżecie i WPF, pozwalające na ogłoszenie przetargu na modernizację placu targowego.

Zmiany przedstawiła pani skarbnik. Polegają one na zabezpieczeniu minimalnej kwoty wynikającej ze złożonego wniosku do programu Polski Ład - czyli 3 mln zł na zadanie - tak, aby można było ogłosić przetarg. Kwoty tej nie jesteśmy w stanie zapewnić w cyklu jednorocznym, dlatego wprowadzamy jego zmianę na wieloletni. Po przedstawieniu pozostałych zmian głos zabrał wójt, który nawiązał do dyskusji na ostatniej sesji i stwierdził, że na zmianę decyzji w sprawie ogłoszenia przetargu na modernizację targowiska wpłynęła oficjalna informacja ministerstwa infrastruktury, która pojawiła się już po ostatniej sesji. Ministerstwo poinformowało, że te samorzady, które przeprowadzą przetargi będą mogły liczyć na pomoc rządową. Wójt stwierdził „ja się nie łudzę, że ten przetarg pójdzie po kosztach, które zakładaliśmy w zeszłym roku, ale żeby dać sobie szansę, podjąłem decyzję, że tę uchwałę państwu przedstawimy”. Poinformował, że starostwo pytało gminę czy podtrzymujemy udział w przebudowie drogi przez Kaleń od Kurowa i innych, informując, że zwiększyły się kwoty wynikające z kosztorysu. Gmina pozostaje w tych sprawach w bieżącym kontakcie z powiatem. Wójt stwierdził, że gmina jest w takiej sytuacji, że te obietnice rządowe powinny nas dotyczyć już na etapie przetargu drogowego, bo my dołożyliśmy ponad 2 mln do pierwszego przetargu i stąd mamy problem z pozostałymi zadaniami. „Gmina nie jest w stanie dołożyć po 2 miliony do tych dwóch zadań, musimy mieć tego świadomość. Jeżeli będzie jakaś pomoc, to na nią liczymy i dlatego tę uchwałę teraz podejmujemy i 16 sierpnia ogłaszamy przetarg”. Rada uchwały przyjęła jednogłośnie.

XXXII sesja 29 i 30.09.2022

Sesja dotyczyła spraw budżetowych. Głównym celem zmian było wprowadzenie dotacji na wypłatę dodatków węglowych oraz dokonanie przesunięć pozwalających na obsługę kredytu.

Sesję rozpoczęło jednogłośnie głosowanie nad uchwałą w sprawie zaciągnięcia kredytu długoterminowego. Następnie radni przeszli do dyskusji nad uchwałą w sprawie zmiany wieloletniej prognozy finansowej. Radny Zawada złożył wniosek o wykreślenie zarówno w WPF jak i w projekcie zmian budżetowych rezygnacji z zakupu sprzętu elektronicznego do obsługi rady. Skarbnik Gminy

wyjaśniła, że wówczas budżet nie bilansuje się o te wydatki, ponieważ kwota została przesunięta na obsługę długu. Nie mamy innych dochodów, żeby pokryć obsługę długu czyli zapłatę odsetek od kredytów zaciągniętych. Odsetki niestety tak wzrosły, że szukamy wszelkich możliwości i oszczędności, stąd ten wniosek. Po prostu nie ma skąd przesunąć. Jeżeli wniosek radnego zostanie przegłosowany, to o tę kwotę nie będzie się bilansował budżet - trzeba znaleźć źródło pokrycia deficytu. Wójt poprosił mecenasa o wyjaśnienie kwestii inicjatywy budżetowej w trakcie roku. Mecenas poinformował, że w przypadku projektu zmian w już uchwalonym budżecie, inicjatywa uchwałodawcza zawsze należy do wójta i należy pamiętać o zasadzie, która wynika z ustawy o finansach publicznych, że wprowadzanie zmian, które zmniejszają dochody lub zwiększają wydatki, wymaga zgody organu wykonawczego. Ostatecznie wniosek radnego Zawady został przegłosowany przy sprzeciwie wójta. Doprowadziło to do sytuacji, w której doszło do głosowania niezbilansowanej wieloletniej prognozy finansowej, a potem budżetu. Przed głosowaniem wójt poprosił o dokładne odczytanie głosowanego projektu, aby znana była treść uchwały, która zostanie wysłana do RIO. Zarządzono przerwę, a po niej przewodniczący próbował przeprowadzić głosowanie bez odczytania treści uchwały o WPF. O odczytanie treści wraz załącznikami poprosiła również radna Dec-Nader. „Bo chcemy wiedzieć jak będziemy głosować i nad czym”. Skarbnik zwróciła uwagę, że propozycje redakcyjne przewodniczącego nadal nie bilansują budżetu. Po dyskusji z wnioskodawcami zmian wójt stwierdził, że rada ma przygotowany przez p. skarbnik prawidłowy projekt uchwały, prosi o jego przegłosowanie albo odrzucenie, co zakończy tę debatę. Mecenas, potwierdził, że rada nie zna treści głosowanej uchwały oraz fakt, że projekty muszą się bilansować. „Projekt uchwały budżetowej musi być w zgodzie z wieloletnią prognozą finansową i wymaga wiedzy fachowej, określenia wydatków i rozchodów i w tym momencie nie widzę projektu takiej uchwały, która spełniałaby wymagania”. Mimo tych uwag, przewodniczący poprosił o uruchomienie głosowni nad uchwałą w sprawie WPF odczytując tylko jej tytuł. W trakcie głosowania, w proteście z powodu sposobu procedowania uchwały i nieodczytania jej treści, wyszło 6 radnych (S.Dec-Nader, K.Gawron, A.Pawłot, S.Osuch, A.Filipiak, K.Gawron). Za uchwałą zagłosowało 5 radnych (A.Stasiak, K.Buczowski, S.Murawski, P.Zawada), wstrzymał się 1 radny (L.Woch), przeciw była 1 radna (A.Szymczyk). Przewodniczący przerwał obrady, stwierdzając brak kworum.

Obrady wznowiono 30 września. Na początku przewodniczący odczytał nazwiska radnych, którzy opuścili poprzedniego dnia sesję. Po czym uznał, że wczorajsza uchwała została przyjęta, ponieważ radni „byli na sali, a nie wzięli udziału w głosowaniu.”. Radny K. Gawron zapytał „Za czym mieliśmy głosować w tym przypadku, o którym pan mówi? Nad uchwałą, której nie potrafił pan przeczytać, bo nie widział pan, co pana kolega radny Zawada zgłosił? Wniosek, który formalnie nie powinien być głosowany?” Po długiej dyskusji, w której p. skarbnik podtrzymywała, że nie można uchwalić niezrównoważonego budżetu, poddano pod głosowanie uchwałę w sprawie zmian w budżecie. Skarbnik apelowała do przewodniczącego „proszę wskazać źródło pokrycia deficytu to jest pana obowiązek wynikający

z ustawy, chociaż tak naprawdę na tym etapie w ogóle nie ma rada prawa zmieniać inicjatywy uchwałodawczej bez zgody Wójta, ale to już państwo na swoją odpowiedzialność robią.”. **Głosowanie:** Za 7 radnych, brak głosu 5 radnych. Przewodniczący stwierdził „podjęcie uchwały w sprawie zmian łącznie z wnioskiem”.

Po sesji Regionalna Izba Obrachunkowa wszczęła postępowanie nadzorcze z powodu podjęcia przez radę niezbilansowanej uchwały budżetowej. Błąd został poprawiony na następnej sesji, na której wprowadzono dodatkowe środki, które w międzyczasie wpłynęły z ministerstwa finansów i pozwoliły zbilansować budżet w spornym punkcie.

Następnie rada zapoznała się z informacją o przebiegu wykonania budżetu gminy za I półrocze 2022 r. oraz informacją wójta o pracy między sesjami, którą przedstawiła sekretarz gminy. W punkcie wolne wnioski i oświadczenia radnych i informacje przewodniczący poinformował, że wpłynął do niego wniosek o wydłużenie funkcjonowania świetlicy szkolnej od Rady Rodziców Szkoły Podstawowej. Przewodniczący odczytał pismo Rodziców oraz Pani Dyrektor Szkoły Podstawowej. Wniosek poparli obecni na sesji przedstawiciele rodziców. Ustalono termin spotkania w szkole z wójtem i dyrekcją szkoły z udziałem radnych. **Kilka dni później spotkanie w szkole odbyło się i problem został rozwiązany.**

XXXIII sesja 28.10.2022

Sesja wprowadziła zmiany w budżecie i WPF w związku z otrzymanymi dotacjami. Przy okazji tych zmian zrównoważono budżet, do czego zobowiązała radę RIO po wszczęciu postępowania nadzorczego w sprawie uchwał podjętych na sesji 29 i 30 września. Obie uchwały przyjęto 13 głosami (1 wstrzymujący).

XXXIV sesja 29.11.2022

Sesję rozpoczęły pytania radnych o zużycie energii elektrycznej, stawki opłat za wynajem sali w Łanach a przewodniczący odczytał treść skargi jaka do niego wpłynęła na bezczynność Wójta. Radny Stasiak pytał o działanie oświetlenia ulicznego na terenie gminy. Wywiązała się dyskusja na temat tego, że lampy nie zapalają się jednocześnie. Na sesję przybył pracownik urzędu poproszony przez wójta w celu wyjaśnienia sprawy - przewodniczący RG nie udzielił pracownikowi głosu. Następnie rada podjęła uchwały:

- **w sprawie obniżenia średniej ceny skupu żyta przyjmowanej do obliczenia podatku rolnego na 2023 r.** Wójt wyjaśnił, że dla wszystkich podatków, w porównaniu do zeszłorocznych stawek przyjęto wskaźnik wzrostu 10%, to jest poniżej inflacji, która wynosi 11,9% , natomiast przy cenie żyta - wzrost inflacyjny w stosunku do stawki ubiegłorocznej czyli 11,9%. Trzeba mieć świadomość, że wszystkie obniżki stawek maksymalnych skutkują tym, że gmina ma mniejsze wpływy z tytułu subwencji. Głosowanie: za 10, przeciw 0, wstrzymało się 4.

- **w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości obowiązujących na terenie gminy Markuszów na 2023 r.** Głosowanie: za 7, przeciw 3, wstrzymało się 4.

- **w sprawie określenia wysokości rocznych stawek podatku od środków transportowych obowiązujących na terenie gminy Markuszów na 2023 r.** Głosowanie: za 6, przeciw 4, wstrzym. 4.

- **w sprawie zmian w budżecie gminy Markuszów na 2022 r.** Wójt przedstawił zmiany jakie są zawarte w uchwale m. in. dodatki węglowe, zakup węgla, zmiany między paragrafami, fundusz pomocy Ukrainie, zmiany wewnętrznego budżetu Szkoły

Podstawowej i Urzędu Gminy. Głosowanie: za 13, wstrzym. 1 os.
- w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy Markuszów. Głosowanie: za 10, przeciw 0, wstrzymało się 4.
- w sprawie określenia wysokości opłat za korzystanie z wychowania przedszkolnego. Za 13, wstrzymała się 1 os.
- w sprawie regulaminu określającego wysokość oraz szczegółowe warunki przyznawania nauczycielom dodatków: motywacyjnego, funkcyjnego, za wysługę lat, za warunki pracy oraz sposób obliczania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw dla nauczycieli zatrudnionych w placówkach oświatowych prowadzonych przez Gminę Markuszów. Głosowanie: 13 za.

Przewodniczący rady odczytał pismo od Naczelnika Urzędu Skarbowego w Puławach w zakresie analizy danych zawartych w oświadczeniach majątkowych przekazanych w 2022 r. oraz o stwierdzonych nieprawidłowościach, a wójt złożył informacje o pracy między sesjami. W wolnych wnioskach wójt odpowiadał, na pytania dotyczące sprzedaży węgla przez gminę.

XXXV sesja 22.12.2022

Głównym tematem sesji było uchwalenie budżetu na rok 2023 oraz przyjęcie strategii rozwoju gminy do roku 2030. Sesję rozpoczęły pytania i interpelacje, które dotyczyły awarii pieca w domu ludowym w Łanach i eksploatacji oświetlenia ulicznego. Omówiono ponadto problemy związane z odsnieżaniem dróg i chodników z uwzględnieniem kompetencji właściwych zarządów dróg oraz kwestię związaną z przypadkami zalewania jednej z posesji w przypadku zwiększonych opadów atmosferycznych. Wójt podtrzymał stanowisko, wyrażone podczas rozpatrywania skargi na komisji, że przyczyną zalewania jest nieprawidłowy sposób wykonania przyłącza, a usunięcie wady poprzez dodatkowe zabezpieczenie przyłącza przed zalewaniem, należy do właścicieli nieruchomości.

Rada podjęła uchwały w sprawie:

- ustalenia stawki za 1km przebiegu pojazdu, uwzględnianej przy obliczaniu zwrotu rodzicom kosztów przewozu dzieci, młodzieży, uczniów oraz rodziców;
- wyrażenia zgody na umorzenie zaległości; przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących zmiany rodzaju miejscowości (dotyczy przemianowania Gór Kolonii na odrębną od Gór wieś);
- przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Markuszów na lata 2021–30;
- zmian budżetu gminy na 2022;
- wieloletniej prognozy finansowej.

Rada jednogłośnie przyjęła Budżet Gminy Markuszów na rok 2023 rok.

Dochody: 22.488.312,50zł, w tym dochody bieżące 13.162.767,50zł, majątkowe 9.325.545zł.

Wydatki: 25.413.413zł, w tym wydatki bieżące 13.982.611,33zł, majątkowe 11.430.801,67zł

Deficyt planowany: 2.925.100,50zł

Fundusz sołecki 254.881,79zł

Planowane inwestycje:

1. Modernizacja infrastruktury zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków (II nabór Polski Ład) 2.408.190zł w tym dotacja 2.137.500zł (dotyczy stacji uzdatniania wody i oczyszczalni).
2. Przebudowa dróg gminnych I etap Polski Ład (kontynuacja zadania rozpoczętego w 2022) 3.672.545zł, dotacja 3.630.545.
3. Przebudowa dróg gminnych II etap Polski Ład 2623190, dotacja 2.327.500 zł.

4. Przebudowa placu targowego w Markuszowie I etap 1.821.000zł, dotacja 1.200.000 zł.

5. Termomodernizacja i malowanie dobudowanej części budynku domu ludowego w Górach 25.581 zł.

Ogółem budżet inwestycyjny wynosi 10.550.806,67 zł w tym 9.295.545zł dotacji zewnętrznych (Polski Ład)

Ponadto w budżecie gminy zostały zaplanowane **dotacje** dla powiatu jako udział gminy w powiatowych inwestycjach drogowych:

1. przebudowa drogi powiatowej 2537L Kurów-Kaleń-Markuszów 738.495zł,
2. na dokumentację projektową ulicy cmentarnej (droga powiatowa nr 2517L) 60.000zł,
3. na dokumentację drogi 2203L Markuszów-Góry-Gutanów 67.500zł.

Realizacja projektu Markuszów Dostępna Gmina (wdrażanie wymogów dostępności dla niepełnosprawnych) 83445zł (w całości finansowany z dotacji)

Wydatki na oświatę i wychowanie 5.630.173zł,

Gospodarka Komunalna: 3.144.306zł,

Dotacja na Gminny Dom Kultury 193tys. zł.

wójt Leszek Łuczywek

GMINNA KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH I GMINNY PROGRAM PROFILAKTYKI

Zadania w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi wykonuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej tzn. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej. W naszej Gminie kładzie się nacisk na profilaktykę uniwersalną tj. promocję zdrowia i wspomaganie prawidłowego rozwoju psychospołecznego, redukcję zachowań niepożądanych. Zadania te tworzą alternatywną formę zachowań oraz sprzyjają rozwojowi zainteresowań kulturalnych i sportowych, oderwanych od nałogów i innych złych nawyków. Nasza społeczność uczestniczyła w wykładach i warsztatach na temat np. "społeczne i emocjonalne funkcjonowanie dzieci w domu i grupie rówieśniczej", "wsparcie rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym jako profilaktyka zdrowia i przeciwdziałanie nałogom". Wszystkie działania informacyjne i edukacyjne są kształtowaniem świadomości zdrowotnej oraz motywują do dbania o zdrowie dzieci i młodzieży szkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki używania substancji psychoaktywnych i ich negatywnych następstw. Rozpowszechniamy takie informacje na temat dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych i placówek leczniczych dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od alkoholu i środków odurzających, substancji psychotropowych czy nowych substancji psychoaktywnych (dopalacze). Wspieramy także zajęcia dla dzieci i młodzieży odbywające się w Domu Kultury. Zajęcia taneczne są sposobem stymulowania rozwoju dziecka. Zajęcia sensoplastyki rozwijają samodzielność, kreatywność i współpracę. Zajęcia teatralne - ogólnorozwojowe, integracyjne i rekreacyjne. W realizacji gminnego programu profilaktyki bierze udział wychowawca, ośrodek pomocy społecznej, stowarzyszenia lokalne (Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych i Stowarzyszenia Kościelne) dom kultury, urząd gminy, służba zdrowia, policja, ochotnicza straż pożarna, Fundacja "E-mocja" - z tej fundacji w Punkcie Konsultacyjnym przyjmuje psycholog. W punkcie można uzyskać wsparcie, informacje o możliwościach uzyskania pomocy oraz motywację do podjęcia psychoterapii. Punkt Konsultacyjny czynny na parterze Urzędu Gminy. W każdą drugą i trzecią środę miesiąca w godz. 16:30–18:00 dyżuruje psycholog. Zapraszamy.

**koordynator Gminnego Programu Profilaktyki
Alina Puchała**

INWESTYCJE GMINNE 2022

1. Remont drogi gminnej nr 107760L Zabłocie-Olszowiec od km 0+500 do km 1+020 km w miejscowości Zabłocie – zadanie współfinansowane z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg, zrealizowane w 2022 roku. (520 m)
Wartość inwestycji: 342 910,01 zł, w tym dofinansowanie 168 880,91 zł.

2. Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Markuszów – zadanie współfinansowanie z Rządowego Funduszu Polski Ład „Program Inwestycji Strategicznych” zrealizowane w 2022 r. Wartość umowy z wykonawcą 567 333,28 zł w tym dofinansowanie 538 966,62 zł, wkład własny w wysokości 28 366,66 zł. Inwestycja polegała na połączeniu dwóch wodociągów Markuszów Góry oraz budowę nowego wyjścia z istniejącej stacji uzdatniania wody w Marku-szowie celem zabezpieczenia zaopatrzenia w wodę na wypadek awarii.

3. Przebudowa dróg gminnych w gminie Markuszów - zadanie współfinansowanie z Rządowego Funduszu Polski Ład „Program Inwestycji Strategicznych” realizowane w latach 2022-2023. Wartość umowy z wykonawcą 7 283 047,39 zł w tym dofinansowanie 5 225 000,00, wkład własny w wysokości 2 058 047,39 zł. Inwestycja polega na przebudowie 18 odcinków dróg na terenie całej Gminy Markuszów (13.606m). Zadanie realizowane jest w latach 2022-23. W 2022 wykonano 8 odcinków dróg w miejscowościach Góry, Zabłocie, Łany, Olempin, Bobowiska i Wólka Kątna.

4. Przebudowa placu targowego w Markuszowie - Rządowy Fundusz Polski Ład „Program Inwestycji Strategicznych” - Edycja pierwsza 2 400 000,00 zł. W związku z otrzymaniem ofert od wykonawców, przewyższających możliwości finansowe Gminy, zadanie nie zostało zrealizowane. Został złożony nowy wniosek o zmianę inwestycji o zmniejszonym zakresie prac. Projekt zgłoszony jako „Przebudowa placu targowego w Markuszowie - Etap I” obecnie jest trakcie oceny.

5. W 2022 roku Gmina Markuszów uzyskała również dofinansowanie z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych na:

- Modernizację infrastruktury służącej zaopatrzeniu w wodę oraz oczyszczaniu ścieków na terenie gminy Markuszów – planowany koszt zadania 4 500 000,00 zł w wysokości dofinansowania 4 275 000,00 zł.

- Przebudowę dróg gminnych w gminie Markuszów – Etap II - planowany koszt zadania 4 900 000,00 zł w wysokości dofinansowania 4 655 000,00 zł.

6. Gmina Markuszów złożyła wniosek o dofinansowanie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, „Gospodarka wodno-ściekowa”, zadania pn.: „Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków wraz z rozbudową sieci wodociągowej na terenie gminy Markuszów”. Całkowita wartość: 3 360 192,70 zł. W związku z wyczerpaniem limitu środków przeznaczonych na działania z gospodarki wodno-ściekowej - wniosek nie uzyskał dofinansowania, będzie ponawiany w kolejnych naborach.

Pozyskane środki zewnętrznie w 2022 r. (realizowanie i zrealizowane) 5 932 847,53 zł oraz 8.930.000zł z drugiego naboru Polskiego Ładu, do realizacji począwszy od 2023r.

opr. Aneta Furdal

Dane dotyczące bezpieczeństwa i porządku na terenie gminy Markuszów za 2022 rok - w porównaniu do 2021 i 2020	2020	2021	2022
Ilość wszczętych spraw o przestępstwo	41	46	72
Ilość wszczętych postępowań dotyczących nietrzeźwych kierujących pojazdami mech.	8	15	14
Ilość wszczętych postępowań dotyczących przemocy w rodzinie (art. 207 k.k.)	2	2	5
Ilość wszczętych postępowań dotyczących niealimentacji (art. 209 k.k.)	1	0	2
Ilość wszczętych postępowań z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	2	1	1
Ilość wszczętych postępowań dotyczących kradzieży (straty powyżej 500 zł)	2	4	17
Ilość wszczętych postępowań dotyczących kradzieży z włamaniem	4	6	6
Ilość wszczętych postępowań dotyczących spowodowania uszczerbku na zdrowiu	1	0	0
Ilość wszczętych postępowań dotyczących bójki, pobicia	0	0	0
Ilość wszczętych postępowań dotyczących uszkodzenia mienia (szkoda pow. 500 zł)	1	0	2
Ilość wszczętych postępowań dotyczących oszustw	3	0	4
Ilość wszczętych postępowań dotyczących oszustw komputerowych (wyludzenie danych do systemu bankowości elektronicznej, przełamanie zabezpieczeń rachunków bank.)	0	0	4
Ilość wszczętych postępowań dotyczących wypadków drogowych	1	1	5
Ilość wszczętych pozostałych postępowań w sprawach o przestępstwo	16	17	12
Ilość przeprowadzonych czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenie - w tym dotyczących kradzieży na stacjach paliw:	152	237	366
	115	154	272
Ilość skierowanych wniosków o ukaranie do sądu z art. 43' ust. 1 Ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi	0	1	5
Ilość nałożonych mandatów karnych z art. 43' ust. 1 Ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi	10	12	46
Ilość ujawnionych wykroczeń dot. bezpieczeństwa w ruchu drogowym (kolizja drogowa)	28	52	61
Liczba zatrzymanych praw jazdy w związku z przekroczeniem prędkości w terenie zabudowanym o 50km/h	123	116	40
Ilość wszczętych czynności dot. procedury „Niebieskie Karty”	4	6	5
Ilość osób z terenu gminy doprowadzonych do Jednostek Policji w celu wytrzeźwienia	0	2	6
Ilość interwencji na terenie gminy	467	344	555
Ilość interwencji domowych	42	30	11

opr. podinsp. Tomasz Tomaszewski
Komendant Komisariatu Policji w Kurowie

Nasze pierwszaki

Fot. Wojtek Wróblewski

Przedświąteczne spotkanie na skwerku

Fot. Kacper Gugala

Fot.K.Gugala

Jesienny wieczór w Markuszowie

Fot. Grzegorz Frąc